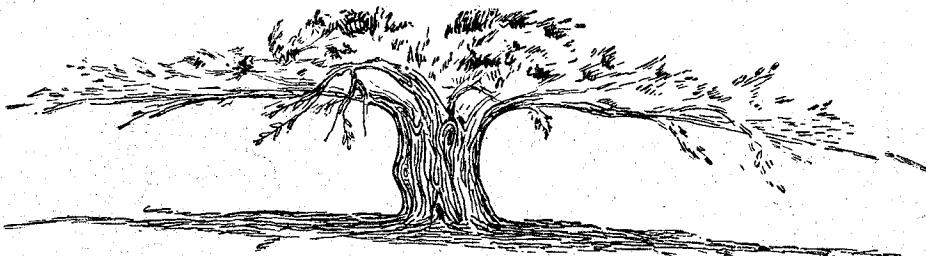

ΕΡΓΟΝ Γ. ΡΟΙΔΟΥ

ΦΑΡΣΑΛΑ

ΠΑΝΔΑΘΗΝΑΙΔΑ

ΕΤΟΣ Γ'
15 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1902

Η ΑΣΠΡΟΣ

ΚΑΤΩ εἰς τὰς ἀπομονωμένας καὶ μελαγχολικὰς ἀκτὰς τῆς Μαύρης θαλάσσης, εἰς ταξὺ τῆς ταραχώδους θαλάσσης καὶ τῶν ὑπερηφάνων ὁροσειρῶν τοῦ Αἴμου, μείς δύο χαριτωμένους λόφους εἶναι κτισμένον ἔνα κάτασπρο χωριό, ποῦ ἀπὸ χρόνια τώρα ἔμεινε λησμονημένον καὶ ἀφανές. Μαζὶ μὲ τὴν γέννησίν του ἡ φύσις τοῦ ἔχαρισε καὶ τὴν μυστικὴν δύναμιν νὰ κρύβεται καὶ νὰ ἔξαφανίζεται ἀνάμεσα στοὺς δύο λόφους ὅταν ὁ κίνδυνος ἀπειλητικὸς παρουσιάζετο εἴτε ἀπὸ τὴν θάλασσαν εἰς τὰς ὥρας τῆς ὁργῆς της, εἴτε ἀπὸ τὰ σπλάχνα τοῦ σκληροῦ καὶ πολεμοχαροῦς θεώρατου βουνοῦ. Καὶ ἔτοι πολλές φορές, οἱ ἀσπροὶ χωριανοὶ ὅταν ἀντίκρυσαν τὴν ποῦ ἔφερναν τὸν ὅλεθρον καὶ τὴν καταστροφήν, ἢ τὸ βουνὸν τὸ εἶδαν πλημμυρισμένον καὶ σκεπασμένον ἔως εἰς τὴν κορυφήν του ἀπὸ ἀμετόχτους στρατιὰς πολεμιστῶν καὶ στίφη ἀτακτα βαρβάρων ἐπιδρομέων γοργὰ καὶ φονικὰ νὰ προβαίνουν, τῆς φύσεως, καὶ μονομιᾶς ἔξηφανίζοντο ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς. Περνοῦσε ἡ μαύρη συννεφιά, ὁ ἥλιος ἐφώτιζε γλυκὰ τὴν μαγευμένην καὶ περιζήτητον χώραν καὶ οἱ ἀσπροὶ χωρικοὶ παρουσιάζοντο πάλιν εἰς τὴν ἐπιφάνειάν της, ἔχυνοντο εἰς τοὺς ἀγρούς των καὶ ἀνελάμβανον εὔθυμοι καὶ ζωηροὶ τὴν ἥρεμον καὶ φιλόπονον ἔργασίαν των.

Τὰ ἀλλεπάλληλα αὐτὰ φοβερίσματα ἐρρίζωσαν βαθειὰ εἰς τὴν ψυχήν των δμόνοιαν, καὶ ἡ ἀγάπη σφικτὰ ἥνωσεν δλους τοὺς χωρικοὺς μεταξύ των. Τὸ εἶχαν πάρει πλέον ἀπόφασιν ὅτι εἰς τὴν πολυκύμαντον καὶ περαστικὴν ἔκεινην χώραν θὰ μένουν πάντοτε μόνοι καὶ ἔζητοσαν μίαν φίλην καὶ ἡγάπησαν τὴν θάλασσαν. "Οταν ἡ στενοχώρια τοὺς ἐπίειξε, ἐκάθηντο ὀντίκου της, ἐθαύμαζαν τὴν ἔκτασίν της καὶ ἤρχιζαν γλυκειὰ συνομιλία μαζί της. Τὴν ἔβλεπαν ἀπὸ κοντά, τὴν

έβλεπαν ἀπὸ ὑψηλά, τὴν ἔβλεπαν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη, καὶ αὐτὴ ὑπομονητικὴ καὶ πρόθυμος τοὺς ἐδίδασκε τὴν ζωὴν καὶ τοὺς ἐδείκνυε τὰ κάλλη τῆς. Τοὺς ἐκαθέφτιζεν εἰς τὸν ἀπέραντον καθρέπτην τῆς καὶ τοὺς ἐδειχνεῖς πολλὲς καὶ περίεργες καὶ ἡμέρων τὰ ἥμη καὶ τὰς συνηθείας των μὲ τὴν μουσικήν τῆς. Καὶ οἱ χωρικοί, ἀνδρες καὶ γυναικες, ἔγιναν φιλάρεσκοι, ἡγάπησαν τὰ ἀμέτρητα καὶ ἀνέκφραστα χρώματά της καὶ ζητοῦσαν νὰ τὰ ἐφαρμόσουν ἐπάνω των. Ἀπὸ τὰ ἄλλα χωριὰ τὰ ἀπομακρυσμένα, οἱ ἄλλοι χωριανοὶ μὲ τὴν σκληρὰν καὶ βασανισμένην των ὄψιν ἀπὸ τὴν ἐπίπερθον ἐργασίαν τῆς γῆς, δὲν ἦμποροῦσαν νὰ τοὺς χωνεύσουν καὶ τοὺς ἔλεγαν διεφθαρμένους. Ἀλλ' αὐτοὶ δὲν ἔζητησαν νὰ κάμουν γνωριμίαν μὲ τὴν θάλασσαν καὶ δὲν τὴν ἡτενίσαν ποτὲ κατὰ πρόσωπον. Καὶ τὸ χωριὸ αὐτὸ μὲ τὰ κάτασπρα σπιτάκια του καὶ τοὺς φιλαρέσκους χωρικούς, εἶχε καὶ τὸ κατάλευκον ὄνομα: **“Ασπριας”**.

Χρόνια τώρα, οἱ Ἀσπριῶται ἀνάμεσα στοὺς δύο λόφους τοῦ χωριοῦ των ἡσυχοὶ, φιλόνομοι καὶ ἔργατικοι κατώρθωσαν νὰ μείνουν ὅλως διόλου λησμονημένοι καὶ νὰ ζήσουν ἡσυχοὶ τὴν ζωὴν εἰς τὴν δημιουργίαν τῆς ὅποιας τοὺς ἐνέπνευσεν ἡ μεγάλη καὶ ἐκτεταμένη των σύντροφος ἡ θάλασσα. Αὐτὴ τοὺς ἔσωσε εἰς χρόνους σκλαβιᾶς καὶ διωγμῶν, καὶ αὐτὴ πάλιν τοὺς παρηγόρησεν ἐπὶ ἀρκετὸν χρόνον εἰς τὴν μεγάλην ἀπογοήτευσιν ποῦ ἔπαθαν ὅταν ἐνόμισαν ὅτι ἐτελείωσε πλέον ἡ σκλαβιὰ καὶ ἥρθησαν οἱ διωγμοί. Τοὺς ἀνοίξε τότε μὲ διάχυστιν πλατειὰ τὰ κάλλη της καὶ μὲ αὐτὰ κατώρθωσε νὰ τοὺς κρατήσῃ κοντά της... Τοὺς ἔψαλε τὰ ὠραιότερα τραγούδια ποῦ ἐγνώριζε, καὶ τοὺς διεσκέδασε στὴ μοναξιὰ ποῦ τοὺς εἶχαν καταδικάσει οἱ γείτονες των. Καὶ εἰς τὰς ὁρας τῆς δυστυχίας καὶ τοῦ φόβου, τοὺς ἔδειξε μὲ τὰ μανιωμένα της κύματα τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἰσχύν της καὶ ἐφανερώθη ἔμπροστά των προστάτια καὶ ὑπερασπίστρια. Καὶ οἱ Ἀσπριῶται καρτερικοὶ καὶ γεμάτοι ἀπὸ θάρρος συνεσφύχθησαν σφικτότερα ἀνάμεσα στοὺς δύο λόφους τοῦ χωριοῦ των καὶ ἀπομακρυσμένοι καὶ ἀσυγγένευτοι μὲ τοὺς διλόγυρά των, ἀπεφάσισαν νὰ ζήσουν κατάμονοι. Διετήρησαν ἀσπιλον τὴν λευκὴν καὶ ἥρεμον θρησκείαν τῶν πατέρων των καὶ ὡμίλησαν πάντοτε χαριτωμένα τὴν γλωσσαν των τὴν Ἑλληνικήν. Καὶ ἐπέρασαν ἔτσι ἀμύρβως τοὺς δύσκολους χρόνους τῆς σκλαβιᾶς, εἰς ἐποχὴν ποῦ κάθε ἄλλη φωνὴ εἶχε βουβαθῆ εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη. Εἶχαν ἔλθη οἱ Τοῦρκοι ἄγριοι καὶ κακοὶ καὶ ἐπέβαλον τὴν σιωπὴν ἐκείνην, ἐπισείοντες ἀπὸ ὑψηλὰ φοβερὸν τὸν θάνατον. Ἡκουσαν τότε πάλιν κρυφὰ τὰς συμβουλὰς τῆς πιστῆς προστάτιδός των, συνεσφύχθησαν ἀκόμη περισσότερον, ἔγιναν μικροί, ἀδρατοι σχεδόν, καὶ ἀπέφυγαν πᾶσαν ἀφορμὴν πρὸς ἔξερεμισμόν. Τὸ ἄγριμι ἐπλησίασε, ὠσφράνθη ὀλόγυρά του, ἡσθάνθη τὴν σιωπήν, τὴν ἔξελαβεν ως νέκραν καὶ διάβηκε μακριὰ μὲ δύσθυμον ὄψιν.

Ἡλθε καιρὸς καὶ ἡ χώρα ἐκαθαρίσθη ἀπὸ τὰ ἀγρίμια. Καὶ νέοι δεσπόται, οἱ Βούλγαροι, ἐνεφανίσθησαν ἀπότομοι. Παρετήρησαν μὲ ὑποπτον βλέμμα τὸ περίεργο χωριό, καὶ πρὸ τῆς ἐπιμονῆς τῶν χωρικῶν εἰς ξένα ἵδεώδη, ἔξεπλήγθησαν παὶ τὸ ἐμίσησαν. Ἀλλ' ἀντιπαρῆλθον καὶ αὐτοὶ διὰ νὰ καταβάλουν ἄλλον τὴν ἐνέργειάν των. Περιεφρόνησαν τὸ μικρὸν ἐκεῖνο ἀνθρωπομάζωμα ως ἀσήμαντον καὶ ἄφησαν τοὺς

Ἀσπριώτας δι' ὄλιγον καιρὸν ἡσύχους. Καὶ οἱ δυστυχεῖς χωρικοὶ ἤνεκμησαν ὅλα τὰ βάρη καὶ τὰς ἀγγαρείας, μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ ἡμπορέσουν νὰ ἔξακολουθήσουν τὴν ἡσυχον καὶ ὀρμονικὴν ἐκείνην ζωὴν μὲ τὴν φύσιν, τὴν δροσίαν ἀπὸ χρόνια παλῇα εἶχαν δημιουργήση. Καὶ συνεσφύχθησαν μὲ στοργὴν ἄλλην μίαν φορὰν μεταξύ των, αὐτὴν τὴν φορὰν δικαίου διὰ νὰ καταμετρήσουν ὅλας τὰς δυνάμεις των, διὰ νὰ ἐπαρκέσουν εἰς τὸν κίνδυνον. Ἡ θάλασσα ἤκουσε τὰς σιωπηλὰς σκέψεις των καὶ μυστικὰ μετέδωσε ἀπὸ τὴν μίαν ἔως τὴν ἄλλην της ἀκραν τὰς ἀποφάσεις τῆς συγκεντρώσεως ἐκείνης τῆς ἀγάπης, καὶ εἰδοποίησε μακριὰ τὸν κίνδυνον ποῦ ἀπειλοῦσε τὸν προστατευομένους της. Καὶ εἰς τὴν φωνὴν αὐτὴν τῆς ἐπικλήσεως ὅλοι οἱ ἀδελφοὶ πρόθυμοι συνεισέφερον διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ χωριοῦ. Οἱ πλούσιοι ἔστειλαν χρήματα πρὸς ἀνέγερσιν σχολείου καὶ ἐκκλησίας, τεχνῖται καὶ ζωγράφοι, ἔνιτευμένα παιδιά τῆς "Ασπρου, ἔστειλαν ὅλοι νὰ τὴν στολίσουν τὴν μικροῦλα ἐκκλησιὰ καὶ ταπεινοὶ διδάσκαλοι καὶ ιερεῖς ἔσπευσαν νὰ συγκρατήσουν τὸ χωριὸ ποῦ ἐκλονίζετο καὶ ἥπειλετο νὰ πέσῃ καὶ νὰ καταστραφῆ ἀπὸ τὴν ἀνήκουστον ἀστοργίαν καὶ ἐγκαταλειψιν.

Ἄλλ' ἔξαφνα θύελλα φοβερὴ μὲ ἀνεμοστρόβιλον δυνατὸν ἡγέρθη ἀπὸ τὴν Ἑράν καὶ ὀρμητικὴ ἀπειλεῖ τὸ κάτασπρο χωριό. Τὸ μῖσος ἔξεχείλισε καὶ ἀπειλεῖ. Ἡ προστάτια θάλασσα μάταια εἰδοποιεῖ καὶ στέλλει μακριὰ σπαρακτικὰ κραυγὰς διὰ τὸν κίνδυνον ποῦ φοβερίζει τὸ ἀγαπημένο της χωριό. Ἡ βοὴ καὶ ὁ θόρυβος πνίγουν τὰς φωνάς της. Καὶ οἱ χωρικοὶ, μόνοι κατάμονοι, ἀπελπισμένοι τρέμουν καὶ σταυροκόποῦνται ἔμπρος εἰς τὸ φοβερὸν καὶ ἀνέλπιστον κακόν. Καὶ δ ἀνεμοστρόβιλος προχωρεῖ καὶ παρασύρει πᾶν τὸ προστυγάνον, καὶ προσεγγίζει εἰς τὸ χωριό. Εἰς τὸ φάσμα τῆς καταστροφῆς οἱ χωρικοὶ τότε γίνονται ἥρωες. Αἰσθάνονται μέσα των ἔναντι σφρῆγος, ἀγνωστον ἔως ἐκείνην τὴν στιγμὴν εἰς αὐτούς, καὶ λαμβάνουν ἀποφάσεις ἰσχυράς. Θραύσουν μὲ τὰ ἴδια τῶν χέρια τοὺς δεσμοὺς τῆς στοργῆς ποῦ τοὺς ἔνωσε μὲ τὸ ἀσπρὸ χῶμα τοῦ χωριοῦ των, καὶ μὲ ἐστραμμένον τὸ βλέμμα πέραν τῆς θαλάσσης πρὸς ἄλλα μέρη, ζητοῦν νὰ εῦρουν ἄλλους τόπους πλέον φιλοστόργους, ίκανοὺς νὰ περιλάβουν τὴν μεγάλην των ψυχήν, καὶ πλέον ἰσχυροὺς διὰ νὰ τοὺς προστατεύσουν καὶ νὰ διατηρήσουν τὸν ἀνθρωπισμόν των. Καὶ τὸ βλέμμα των ἔρευνητικὸν ξεδιαλύζει καὶ εὑρίσκει μόνον του διὰ μέσον Ἑηρᾶς καὶ θαλάσσης τόπον γλυκύν καὶ προσφιλῆ, τὴν Ελλάδα, ἀπὸ τὴν δροσίαν ως ἀπὸ πηγὴν φωτὸς καὶ παρηγορίας ἀπὸ αἰώνας μακροὺς τώρα, οἱ ἀσπροί χωριανοὶ ἐδανείζοντο ἀκτίνας θαλαπέρας καὶ ἐθέρμαιναν τὴν ἀπομονωμένην των ζωήν.

A. ΑΛΥΑΤΗΣ

ΑΓΑΠΗ

"Ας μή γνοίς" διαλογισμός στάχυδην πίσω,
Κάλλιο μιὰ τέτοια ένθυμη γιὰ πάντα νὰ χαθῇ,
Ποιὸς ξέρει, τόρα θάτανε γραφτὸν νὰ σάγαπήσω,
Καὶ τόσο ποὺ καμμὰ ποτὲ δὲν ξει πάγαπηθῃ.

Κι' ἀντί φυγεν ἡ νότη σου, ποὺ θλίβεσαι γιὰ δαύτη,
Ως γιὰ ποὺ ποὺ πέταξε μᾶλλα μαζὶ πονιά,
Περσότερο ἀπὸ μιὰ ἄνοιξη τὸν ἔρωτά μου ἀνάφτει
Τὸν χεινοπόρον τάγγιγμα στὰ ώραια σου μαλλιά.

Κι' ἀκόμα φτάνω ν' ἀγαπῶ σ' ἐσὲ μιὰν ἀλλη εἰκόνα,
— Τ' δοκίζομαι στὰ μάτια σου ποὺ τόσο λαχταρῶ —
Τὸν ἥμερο κι' ἀνέφελο καὶ τὸ γλυκὺ χειμῶνα,
Ποὺ στὸ χλωμό σου πρόσωπο μιὰ μέρα θὰ θωρῶ.

Καὶ μάθε το, τὶς μελιχρές λαμπράδες τοῦ Δεκέβρη
Καὶ τὶς φεγγαροσκέπαστες τοῦ Γενναριοῦ διμορφίες,
Μήτε στὶς τρέλλες τ' Ἀπριλιοῦ κανένας θὰ τὶς εἴδῃ,
Μήτε καὶ στὶς μονότονες τοῦ Μάη καλοκαιριές...

ΕΙΣ ΤΟΝ ΔΩΡΟΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΝ

Χαριτωμένο πρόσωπο, ποιὸ χάδι ἀγγελικὸ
Τὸ στοματάκι σου ἀγγιξε, στὰ μάγουλά σου ἀπλώθη;
Δὲν εἶνε, ὅχι, χαμόγελο, φῶς εἶνε μυστικό,
Ποὺ ἀνάλαφρα στὴν ὄψη σου τ' ἀντίφεγγό του πλώθει.

Στὰ μάργελα ματάκια σου — "Ω κόσμοι πλανεροί!" —
Μιᾶς ἄνοιξης διλοεύωδης βλέπω τὰ πλούσια κάλλη,
Καὶ βλέπω ἀνάρεια νὰ κινοῦν ἀνέμοι δροσεροί,
"Οχι μαλλάκια, ἀνθόκλωνα, σι' ώραιο σου κεφάλι.

Κι' ἀκόμα κάποιο κίνημα στὰ χέρια σου θωρῶ,
Στοχαστικὸ ἔνα κίνημα κι' ὅχι ἀσκοπο καὶ πλάνο,
Σὰ νὰ μοῦ δείχηγης τ' οὐρανοῦ τὸ θόλο τὸ λαμπρό,
Τιὰ νὰ μαντέψω στ' ἔξησες κάποτε στάστρα ἀπάνω.

Κι' ἀλήθεια, μόλις τὰ χρυσᾶ λογάκια σου γροικῶ,
— Κελάδημα ποὺ τὸ σκορποῦν τὰ χείλη σου, οἱ προδότες —
Θαρρῶ καὶ τὸ ροδόσταμα φουφῶ τὸ μαγικό
Τῆς γλώσσας τῆς αἰθέριας ποὺ θὰ μιλοῦσες τότες...

ΜΟΥΣΙΚΗ ΜΠΕΤΟΒΕΝ

Εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ Μπαλεστρούερ,
τὴν δημοσιευθεῖσαν εἰς τὰ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ»,

Μόνο ἡ φωνὴ τοῦ δοξαριοῦ καὶ τῶν ποκκάλων λείπει,
Γιὰ νὰ σ' ἀκούσω, ἀληθινά, ὡς μονοικὴ τοῦ ὀνείρου,
Μὰ κι' ἔτοι, πόσα δὲ μοῦ λέει τὸ κρύφιο καρδιοχύτυπο
Τῶν ἀλλων, ποὺ ἀφιγκράζονται σιωπηλοὶ τριγύρον.

Τίποτ' ἀπὸ τὴν συγκίνησι τὴν ἥσυχα πνιγμένη
Μέος τὰ βαρειά σκεπάσματα καὶ τῶν τεσσάρων τοίχων,
Τίποτε, ξένο κι' ἀπὸ μέ, ἡ ἀμάρτευτο δὲ μένει,
Ποὺ στὸ κατῶφλι στέκομαι προσκυνητής τῶν ἥχων.

Κι' ἐνῷ δὲν ξέρω ποιὰ γροικοῦν αἰθέρια συμφωνία,
Τοῦ Ναπολέοντα τάχατες ἡ τῶν καλῶν Ποιμένων;
Ως τόσο φτάνει καὶ σὲ μὲ μιὰ μυστικὴ ἀρμονία,
Δασῶν ἀνεμοφύλητων, κυμάτων ἀφροισμένων.

Καὶ τότε βλέπω — ὡς πλάνεμα! — τὴν ἴδια μάσκα Ἐκείνου,
Ποὺ μένει πάντα ἀκίνητη, βουνβή στὸν τοῖχο ἐπάνω,
Νὰ κρούῃ ἀντὴ μὲ δάχτυλα, λευκὰ σὰν ἄνθια κρίνων,
Τὰ πλῆχτρα τὰ ἐλεφάντινα τοῦ μαγεμένου δρυάνου...

ΤΑ ΚΕΙΜΗΛΙΑ ΤΩΝ ΜΟΥΣΕΙΩΝ ΜΑΣ

ΤΑ "ΠΡΑΞΙΤΕΛΕΙΑ,, ΑΝΑΓΛΥΦΑ ΤΩΝ ΜΟΥΣΩΝ

ΑΡΧΑΙΟΝ ΜΟΥΣΙΚΟΝ ΒΗΜΑ*

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

α) Νέος τρόπος μελέτης των αναγλύφων.

ΤΗΝ νέαν διεύθυνσιν, ἦν πρὸς δρυμούτεραν κατανόσιν τῶν ἐκ Μαντίνειας ἀναγλύφων τούτων δέον νὰ τραπῶμεν, ὑποδεικνύει μοι, Κυρίαι καὶ Κύριοι, γεγονός τι σχετικὸν πρὸς τὴν ἀνακάλυψιν τῶν ἀναγλύφων, γεγονός οὗ τὴν σπουδαιότητα παρεῖδον παραδόξως πάντες οἱ ἀρχαιολόγοι πλὴν τοῦ κ. Bie.

Ο Παυσανίας δηλαδὴ εἰσῆλθεν, ὡς γνωστόν, εἰς τὴν Μαντίνειαν διὰ τῆς πύλης τῆς ὁδοῦ Νεοτάνης — "Αργονος¹". Ἐπειδὴ λοιπὸν ἀμέσως καὶ ὡς πρῶτον μνημεῖον ὅπερ συνήτησεν ἀναφέρει τὸν διπλοῦν ναόν, ἐνῷ ἔκειτο τὸ τὰ Πραξιτέλεια ἀγάλματα φέρον βάθρον, ἥ δὲ βυζαντινὴ ἐκκλησία, ἐνῇ εὐρέθησαν τὰ ἀναγλύφων, κεῖται πολὺ νοτιοδυτικώτερον, μάλιστα δὲ ἔκει 116 μόνον μέτρα μακρὰν τοῦ τείχους, δὲν εἶναι δυνατὸν ἥ βυζαντινὴ ἐκκλησία νὰ ἐκτίσθη ἐπὶ τοῦ ἀρχαίον διπλοῦ ναοῦ, ὡς ἐκ πρώτης ὄψεως ἥθελε τὶς παραδεχθῆ. Πλὴν τούτου δὲ εἶναι γνωστὸν καὶ τὸ ἔξης σπουδαιότατον περιστατικόν. Ἡ κεφαλὴ τῆς «Μούσης», ἣτις κρατεῖ ἐν τῇ χειρὶ τὸ κλειστὸν χειρόγραφον (Πλάδες Γ'. ἀρ. 8), δὲν εὐρέθη ἐν τῇ αὐτῇ βυζαντινῇ ἐκκλησίᾳ, ἀλλά, τρεῖς ἥδη ἐβδομάδας πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῶν πλακῶν, ἐν τινὶ στοῷ «παρὰ τὸ θέατρον», ὅπερ πάλιν εὐρίσκεται εἰς μεγάλην ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς βυζαντινῆς ἐκκλησίας καὶ δὴ παρὰ τὸ κέντρον τῆς πόλεως. «Δοιπόρ — ὃς λογικώτατα παρατηρεῖ δ. κ. Bie (σελ. 3254) — δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ σκεφθῇ τις διὰ ἥ κεφαλὴ τῆς Μούσης ἥλθεν ἐκ τῆς βυζαντινῆς

* Ιδε σελ. 364 τόμος Δ'.

¹ Bulletin de corr. hell. XIV. pl. I. Αὕτη δηλούσαι διὰ τοῦ γράμματος F ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ κ. Fougeres δημοσιευθέντι τυπογραφικῷ σχεδίῳ τῆς ἀρχαίας Μαντίνειας.

»ἐκκλησίας εἰς τὴν θέσιν ταύτην, ἀλλ' ὅτι δυνατὸν εἶναι μόνον ὅτι αἱ πλάκες τοῦ ἀναγλύφου ἐκομισθησαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐκ τῆς παρὰ τὸ θέατρον θέσεως ταύτης, διότι τὸ μικρὸν τεμάχιον αὐτῶν, ἥ κεφαλή, πρὸς οὐδένα σκοπὸν ἐχθροίσμενε μὰ μετακομισθῆ, ἐνῷ ἐξ ἐναντίου αἱ πλάκες τοῦ ἀναγλύφου ἥσαν χρήσιμοι διὰ τὸ δάπεδον τῆς Βυζαντινῆς ἐκκλησίας, τὸ δὲ ἀχρηστὸν τεμάχιον τῆς κεφαλῆς ἀφείθη νὰ κεῖται ἐκεῖ ὅθεν ἐλήφθησαν αἱ πλάκες τῶν ἀναγλύφων.»

Κατὰ ταῦτα λοιπὸν συμπεραίνομεν ὅτι ἐν τῷ κέντρῳ τῆς πόλεως καὶ δὴ ἐν τῷ θεάτρῳ, ἥ πλησίστατα αὐτοῦ, δέον μᾶλλον νὰ ζητήσωμεν τὸ μνημεῖον, ὅπερ ἐκόσμουν τὰ ἀναγλύφων ἥμῶν, οὐχὶ δὲ ἐν τῷ ναῷ, ἐνῷ δὲ τὸ βάθρον τοῦ Πραξιτέλους, δῆτις ναὸς ἔκειτο εἰς μεγάλην ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ θεάτρουν καὶ δὴ παρὰ τὴν πύλην, διὰ ἥλθεν εἰς τὴν Μαντίνειαν ὁ Παυσανίας.

Ἐρωτᾶται λοιπὸν νῦν: «Υπῆρξε ποτε ἥ ἡδύνατο νὰ ὑπάρχῃ ἐν τῷ θεάτρῳ τῆς Μαντίνειας, ἥ παρος αὐτῷ, μνημεῖον ὅπερ προσφυῶς νὰ ἐκόσμουν ἀναγλύφων παριστῶντα Μούσας καὶ τὴν μουσικὴν ἔριδα τοῦ Ἀπόλλωνος πρὸς τὸν Μαρσύαν;

Τὸ παράδειγμα τοῦ ἐν Arles τῆς Γαλλίας γνωστοῦ ἀρχαίου θεάτρου, οὗ τὸ βῆμα τοῦ προσκηνίου κοσμοῦσιν ἀναγλύφων φέροντα δημοίαν παράστασιν, ἥτοι τὸν Μαρσύαν, τὸν Ἀπόλλωνα καὶ τὸν Σκύθην², καθιστᾶ ἐκ τῶν προτέρων πιθανὴν τὴν σκέψιν ταύτην.

Ἄσ τιδωμεν δὲ νῦν τί λέγουσιν ἀρχαῖοι συγγραφεῖς περὶ τῆς Μαντίνειας καὶ τοῦ θεάτρου αὐτῆς, ἥ μᾶλλον πρὸ τούτου, ἢς τιδωμεν

² Stark, Stadtleben, Kunst etc. in Frankreich, 592. — Atlas de la statistique de Bouches du Rhône, Pl. 14. 2 — Overbeck, Kunstsmythologie, A polon. S. 458.

τί ἀκριβῶς παριστῶσι τὰ ἀνάγλυφα τῆς Μαντίνειας, διότι, ὅσον καὶ ἀνὰ σᾶς φανῇ τοῦτο παραδόξον, τῶν ἀναγλύφων τούτων αἱ «Μούσαι» δὲν ἔχουσιν ἀκόμη ἐπαρκῶς κατανοηθῆ καὶ ἐρμηνευθῆ.

β) Ερμηνεία τῶν παραστάσεων τῶν ἀναγλύφων.

Ἄληθῶς μέχρι τοῦδε οἱ σοφοὶ ἀφέρωσαν σύμπασαν τὴν προσοχὴν αὐτῶν μόνον εἰς τὸ ζήτημα ἀνὰ τὰ ἀναγλύφα ταῦτα εἶνε ἥ μὴ ἔργα τοῦ Πραξιτέλους: ἐν δὲ τῇ ζεσεὶ τῆς συζητήσεως καὶ ἔριδος παρημέλησαν ἐντελῶς νὰ ἀσχοληθῶσι περὶ τὴν ὄνομασίαν τῶν Μουσῶν καὶ τὴν ἔξηγησιν τῆς στάσεως αὐτῶν πρὸς ἀλλήλας. Εἴναι μάλιστα περιέργον ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ παραδεχόμενοι αὐτὰς ὡς ἔργα τοῦ Πραξιτέλους σχεδὸν μετὰ περιφρονήσεως ὑπεστήριξαν περὶ αὐτῶν ὅτι εἶναι ἀπλῆ παράταξις διαφόρων τύπων γνωστῶν ἐξ ἀγαλμάτων, παράταξις ἀνευ ἐννοίας, ἀνευ ζωῆς τινος, ὡς ἀνὴρ ὅτι δυνατόν ποτε ὁ Πραξιτέλης νὰ ποιήσῃ αὐτός, ἥ νὰ δεχθῇ νὰ κοσμηθῇ ἔργον αὐτοῦ. ὑπό τινος τῶν μαθητῶν του διὰ τοιαύτης σειρᾶς ἀντιγράφων γνωστῶν καὶ ἀνευ ἐννοίας τινὸς ἥ συνοχῆς παρατεταγμένων τύπων!

Ο,τι ἀμέσως ἀντιλαμβάνεται ὁ θεατὴς εἶναι ὅτι ἐκάστη τῶν τριῶν πλαισῶν ἀποτελεῖ σκηνὴν πλήρη καθ' ἐαυτὴν καὶ τεχνικῶς ἀνεξάρτητον ἐντελῶς τῶν παραστάσεων τῶν λοιπῶν πλαισῶν, δυναμένην δὲ νὰ ἐννοήθῃ καὶ ἐρμηνευθῇ ὡς πλήρες τι εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε, ἐὰν κατὰ τύχην ἀνεκαλύπτετο μία μόνη ἐκ τῶν τριῶν, κάλλιστα ἥδυνατο τις νὰ νομίσῃ ὅτι αὐτὴ μόνον ὑπῆρξεν ἐξ ἀρχῆς, πλήρη καθ' ἐαυτὴν παράστασιν ἀποτελοῦσα. Ἡδύνατο τις μάλιστα νὰ παράταξῃ καὶ τὰς τρεῖς πλάκας εἰς ἀρκετὴν ἀπ' ἀλλήλων ἀπόστασιν, ὡς εἰκόνας ἐν ἰδίῳ ἐκάστην πλαισίῳ, χωρὶς οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον νὰ παραβλαφθῇ ἥ τεχνικὴ αὐτῶν ἀξία. Θὰ ἀπετέλουν οὗτοι μάλιστα δὲ αἱ πλάκες Β καὶ Γ, εἰκόνας παρίσους — pendants ὡς λέγουσιν οἱ Γάλλοι, — ἐκάστης εἰκονιζούσης πάροισον σκηνῆν, οὐχὶ δ' ὅμως καὶ ἀπὸ τὰς τῶν ἀλλων ἔξαρτωμένην.

Ο,τι λοιπὸν κοινὸν ἔχουσιν αἱ τρεῖς πλάκες πρὸς ἀλλήλας, τοῦτο εἶναι ὅτι καθ' ἐννοιαν παριστῶσιν δημοίαν.

Ίδωμεν νῦν αὐτὰς τὴν μίαν μετὰ τὴν ἀλλήλην. Ἐπὶ τῆς πρώτης πλακὸς (Α) δ. Μαρσύας αὐλεῖ πάση δυνάμει, ἥ δ' ἐν τῷ μέσῳ ἴσταμένη μορφή. δ. Σκύθης, κλίνει τὸ οὖς, ησύχως καὶ μετὰ προσοχῆς ἀκροώμενος τοῦ μέλους, ἐνῷ

δ' Ἀπόλλων ἀναμένει, ἥρεμα καὶ ἐν σιγῇ καθήμενος, νὰ παύσῃ δ' σάτυρος τὸ ἄστημα, ἵνα καὶ αὐτὸς ἀνεγερθεὶς κρούσῃ τὴν λύραν ἀνταγωνιζόμενος.

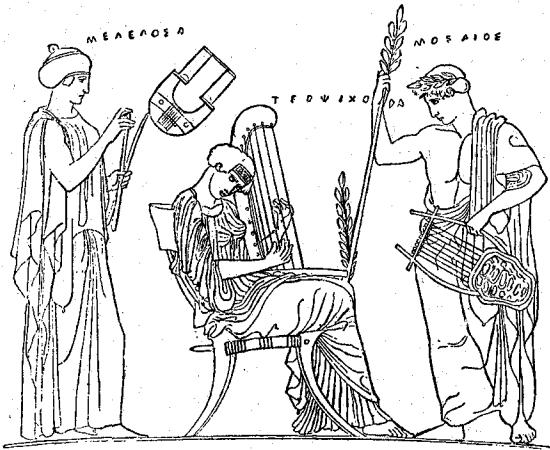
Ἐπὶ τῆς δευτέρας πλακὸς (Β) μία τῶν Μουσῶν (ἀρ. 6) ἀνακρούει τὴν ξενόμορφον καὶ σχεδὸν πρωτοφανῆ κιθάραν αὐτῆς, καθημένη ἐπὶ βράχου, ἵνα καθ' ἀνάγκην στηρίξῃ ἀνέτως τὸ δργανόν ἐπὶ τῶν γονάτων αὐτῆς. Ἡ δὲ ἐν τῷ μέσῳ ἴσταμένη γυνὴ (ἀριθμ. 5) τείνει, ὡς δ. Σκύθης τῆς προτέρας πλακός, τὸ οὖς πρὸς τὸ κιθάρισμα, ἥρεμα καὶ μετὰ προσοχῆς ἀκροώμενη, ὡς δικαστής τις, ἐνῷ πάλιν ἡ τρίτη γυνὴ (ἀρ. 4) ἴσταται ησύχως ἀναμένουσα, ὡς δ' Ἀπόλλων τῆς προηγούμενης πλακός, νὰ παύσῃ ἡσύχως τὸν ξανθόμορφον πλακόν, τὸ οὖς πρὸς τὸ κιθάρισμα, κιθάραν καὶ αὐτὴν ἀντιπαλούσαν σκηνήν.

Ἐπὶ δὲ τῆς τρίτης πλακὸς (Γ) βλέπομεν πάλιν τρίτην ἐντελῶς δημοίαν σκηνήν. Ἡ πρὸς ἀριστερὰ «Μούσα» (ἀρ. 7) ἔδει ὑμνον, ἀπὸ ἀνεπτυγμένου χειρογράφου ἀναγνιώσκουσα, ἐνῷ ἥ ἐν τῷ μέσῳ ἴσταμένη (ἀρ. 8) ἀκροῦται ὡς κριτής τις μετὰ προσοχῆς (ὡς ἥ μεσαία Μούσα τῆς δευτέρας πλακός), τείνουσα τὸ οὖς πρὸς τὴν τρίτην πλαισίουν καὶ πρὸς αὐτὴν ἀποβλέπουσα, ἵνα καὶ διὰ τοῦ βλέμματος, ὡς εἶναι φυσικόν, παρακολουθήσῃ τὴν ἐκφρασιν τῆς ἀδούσης. Ἡ δὲ τρίτη «Μούσα» (ἀρ. 9), βλέπουσα ὅτι ἥ ἀντίπαλος εὑρίσκεται ἥδη περὶ τὸ τέλος τοῦ ὑμνον, ἐγείρει τὴν δεξιὰν χεῖρα καὶ λαμβάνει τὴν ὡς ἀπὸ πασσάλου εἰς τὸν τοίχον πρεματένην ἀρχαῖκην λύραν ἵνα, εὐθὺς ὡς παύσῃ ἥ ἔδουσα, ἐπιδειξῇ τὴν περὶ τὴν κιθαριστικὴν ἵνανδητηα αὐτῆς, διόπτεις φυσικὰ θάλασσαν καὶ πρὸς αὐτὴν ἥ ἐν τῷ μέσῳ ἔργον ὡς δικαστής ισταμένη, ἥ νῦν ἀπασαν τὴν προσοχὴν αὐτῆς ἔχουσα στραμμένην πρὸς τὴν ἄδοσυσαν.

Εἶναι, φρονῶ, τόσον σαφεῖς αἱ παραστάσεις αὗται, ὥστε τῇ ἀληθεύσαται ἀπορῶ πῶς μέχρι τοῦδε δὲν ἥρμηνεν ἀντίτης παραστάσεων πάροισον σκηνῆν, οὐχὶ δ' ὅμως καὶ ἀπὸ τὰς τῶν ἀλλων ἔξαρτωμένην.

Ἔνα δὲ ἐννοήσητε δόποσόν παρεγγωρίσθησαν αἱ μορφαὶ αὗται τῶν Μουσῶν, ἀρκεῖ νὰ σᾶς δημοινήσω μόνον ὅτι ἥ μόνη Μούσα, περὶ ἥς οἱ Πραξιτελικοὶ παρεδέχθησαν ὅτι ἔχει ζωήν

τινα ἐν ἔαυτῇ, δηλαδὴ ἡ τὴν λύραν ἀπὸ τοῦ τοίχου λαμβάνουσα (ἀρ. 9), τοσοῦτο παρεγγωρίσθη κατὰ τὴν στάσιν, ὥστε τὸν μὲν εἶπον ὅτι «πλήπει ἀσκόπως τὸν ἀέρα διὰ τῆς λύρας» (!), ὃς ἔξ ἄλλου τινὸς μνημείου πιστῶς ἀντιγραφεῖσα, ἄλλοι δέ, ὃν πρῶτος ὁ κ. M. Mayer, ὅτι μεταβιβάζει τὴν λύραν αὐτῆς εἰς τὴν ἐν τῷ μέσῳ ἰσταμένην Μούσαν. Ἀλλὰ νομίζω ὅτι ὁ δίδων τι πρὸς ἔτερον πλησιέστατα ἰστάμενον οὐδέποτε ὑψοὶ τόσον πολὺ τὴν χειραρχίαν, ἄλλοι δέ, ὃν πρῶτος ὁ κ. M. Mayer, ὅτι μεταβιβάζει τὴν λύραν αὐτῆς εἰς τὴν ἐν τῷ μέσῳ ἰσταμένην Μούσαν. Ἀλλὰ νομίζω ὅτι ὁ δίδων τι πρὸς ἔτερον πλησιέστατα ἰστάμενον οὐδέποτε ὑψοὶ τόσον πολὺ τὴν χειραρχίαν, ἄλλοι δέ, ὃν πρῶτος ὁ κ. M. Mayer, ὅτι μεταβιβάζει τὴν λύραν αὐτῆς εἰς τὴν ἐν τῷ μέσῳ ἰσταμένην Μούσαν. Ἀλλὰ νομίζω ὅτι ὁ δίδων τι πρὸς ἔτερον πλησιέστατα ἰστάμενον οὐδέποτε ὑψοὶ τόσον πολὺ τὴν χειραρχίαν, ἄλλοι δέ, ὃν πρῶτος ὁ κ. M. Mayer, ὅτι μεταβιβάζει τὴν λύραν αὐτῆς εἰς τὴν ἐν τῷ μέσῳ ἰσταμένην Μούσαν. Ἀλλὰ νομίζω ὅτι ὁ δίδων τι πρὸς ἔτερον πλησιέστατα ἰστάμενον οὐδέποτε ὑψοὶ τόσον πολὺ τὴν χειραρχίαν, ἄλλοι δέ, ὃν πρῶτος ὁ κ. M. Mayer, ὅτι μεταβιβάζει τὴν λύραν αὐτῆς εἰς τὴν ἐν τῷ μέσῳ ἰσταμένην Μούσαν.

Εἰκὼν 7.

(Ἄγγειογραφία. Μούσαι καὶ Μουσαῖος)

σον ἀδιαφόρως πρὸς τὴν δίδουσαν, ὥστε αὐτῇ, ἵνα γείνῃ ἐπὶ τέλους καταληπτὸς ὁ σκοπὸς τῆς προσφορᾶς, θὰ χρειασθῇ τῇ ἀληθείᾳ, νὰ πλήξῃ διὰ τῆς λύρας τὴν κεφαλὴν τῆς ἀκαταδέκτου αὐτῆς κυρίας. Ἀλλὰ οὕτως ἡ παράστασις θὰ προσελάμβανε κωμικὸν πως χαρακτηρά, ἐνῷ οὐδεὶς μέχρι τοῦδε ἀνένδον εἶδε τὸν ἔλαχιστον ἔχοντας ἐν τοῖς ἀναγλύφοις τούτοις...

“Οτι δ’ ἔχω δίκαιον οὗτως ἔξηγήσας τὴν στάσιν τῆς Μούσης ταύτης, δεικνύει σαφῶς οὐχὶ μόνον αὐτὸ τὸ μνημεῖον ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ πλεῖστα ἄλλα μνημεῖα, *«Μούσας»* εἰκονίζοντα, ἐν οἷς βλέπομεν λύρας οὕτως ἀπὸ τοῦ τοίχου κρεμαμένας — ἐν τούτων ἐπιδεικνύομεν ὑμῖν ἐνταῦθα (*Εἰκὼν 7*)¹, πρὸς δὲ πολλὰ χωρία τῶν

¹ Αμφορεὺς ἐν τῷ Βρετανικῷ Μουσείῳ εἰκονίζων τὸν Μουσαῖον, τὴν Τερψιχόρην καὶ τὴν Μελελόσαν (*Melētōsan*;) δῆμοσιευθεῖς ἐν τοῖς *Monumenti*

ἀρχαίων, ὃν ἐν τῷ τοῦ Σχολιαστοῦ τοῦ Πινδάρου (*Ολυμπ. I, 26*). «Ἐπὶ πασσάλων ἔκειντο αἱ κιθάραι διὰ τὸ ἑτοίμους εἶναι εἰς τὸ ἀναλαβεῖν, ἢ ὅτι ὁ διάναμθημα ἐν την τόπῳ τοῦ οἴκου ἀνάκεινται»!

“Οπως λοιπὸν αἱ παραστάσεις τῆς πλακὸς Α εἰκονίζουσι τὴν μεταξὺ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ Μαρσύου μουσικὴν ἔριδα, ἢτοι τὴν μεταξὺ τῆς Ἐλληνικῆς καὶ Ἀσιατικῆς μουσικῆς ἄμιλλαν, οὗτο καὶ τὰ πρόσωπα τῶν πλακῶν Β καὶ Γ τῶν Μουσῶν παριστῶσιν οὐχὶ «παράταξιν τύπων Μουσῶν ἀνευ ἐννοίας τινός», ἀλλὰ δύο ἀμιλλας μεταξὺ δύο ζευγῶν Μουσῶν, τέσσαρα διάφορα εἴδη μουσικῆς συμβολιζουσῶν, ἢτοι πρῶτον μὲν (πλάξ Γ) τὴν φρέδην, ἢν χαρακτηρίζει τὸ χειρόγραφον τοῦ ὕμνου (ἀρ. 7), καὶ τὴν ἀρχαίαν κιθαριστικήν, ἢν χαρακτηρίζει διὰ προφανέστατα ἀρχαῖαν τύπος τῆς κιθάρας (ἀρ. 9). δεύτερον δὲ (πλάξ Β) τὴν ἀνδητικήν, ἢν χαρακτηρίζει διὰ πιλοῦς αὐλὸς (ἀρ. 4), καὶ τὴν ξενότροπον κιθαριστικήν, ἢν, ὃς μέλομεν δεῖξῃ κατόπιν, δηλοῖ ἡ παραδίδοσις καὶ σπανίου σχῆματος χειριδωτὴ κιθάρα (ἀρ. 6).

Τὸ ἐνταῦθον δργανον τοῦτο ἐξήτησεν ἐν ἴδιᾳ μελέτῃ νὰ ὀνομάσῃ ὁ κ. Th. Reinach, ὅστις κατώρθωσε νὰ ἀνεύρῃ καὶ ἔτερον παράδειγμα αὐτοῦ, ἢτοι ὡραίαν Ταναγραίαν κόρην τοῦ Μουσείου τοῦ Λούβρου, ἡς καὶ ἐδημοσίευσε τὴν εἰκόνα². Φρονῶ δ’ ὅμως ὅτι ἀπέτυχε, πανδοῦραν καλέσας τὸ δργανον. Ἀληθῶς οὐδὲν περὶ τοῦ σχῆματος τῆς πανδοῦρας παρέδωκαν ἡμῖν οἱ ἀρχαῖοι. Γνωρίζομεν μόνον ὅτι ἡτοι ξενικῆς προελεύσεως δργανον, ἐνταῦθον, τρύχοδον ἡ μονόχορδον. Ἐπειδὴ δὲ γνωρίζομεν³ ὅτι οἱ Πυθαγορικοί, κανόνα τὴν πανδοῦραν καλοῦντες, μετεχειρίζοντο αὐτὴν πρὸς θεωρητικὰς διδασκαλίας περὶ τῶν διαφόρων τόνων, δὲν δυνάμεθα εὐλόγως νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ταυτίζεται πρὸς τὸ δργανον τῆς Μούσης τῆς Μαντινείας, ἡτοι προφανῶς ἐνταῦθα δὲν διδάσκει θεωρίαν τόνων, ἀλλὰ κιθαρίζει τὴν «ἀληθῶς μουσικήν».

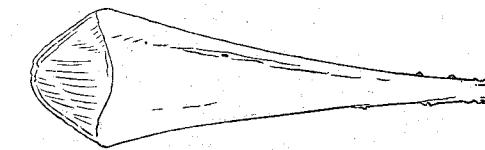
Κατ’ ἐμέ, τὸ δργανον τοῦτο εἶναι μᾶλλον ἐκεῖνο, δπερ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων καλεῖται φοῖνις, τῆς Ρώμης V[pl. 37] = Reinach, *Répertoire des vases peintes*, tom. I, 142 = Welcker, *Ant. Denkm.* 3, Taf. 31 = Roscher Myth. Lex. p. 3238. — Ομοίως ἀντοτημένας εἰς τοίχους σχολῶν λύρας ίδε ἐπὶ ἀγγείον τοῦ Βερολινίου Μουσείου δημοσιευθέντος ἐν τοῖς *Monumenti* IX pl. LIV. *Annali* 1871 pl. F. = Reinach, ε. a. σελ. 196, 326 καὶ πλεῖσθ. ὅσα ἄλλα.

¹ Πρβλ. E. M. Esman, *De organis Graecorum musicis. Vismariae*, p. 52. 1.

² La guitare dans l’art grec; Rev. des Etudes Grecques VIII, (1895) p. 371.

³ Νικομάχου, ἐγχειρίδιον κ. 4. (243 Jan).

λυροφοῖνιξ ἢ σπάδιξ. Κατὰ τοὺς ἀρχαίους, τὸ δργανον τοῦτο ἥτοι «ἐνταῦθον», «εἰδός κιθάρας», εὐδέμη δὲ ὑπὸ τῶν Σύρων τῆς Ἀσίας καὶ κατεσκευάζετο ἐκ κλάδου, ἢτοι σπάδης φοίνικος, ἐξ οὗ καὶ τὰ ὄντοματα σπάδιξ, φοίνιξ καὶ λυροφοῖνιξ. Ἱνα δὲ πεισθῆτε ὅτι ἔχω δίκαιον, σᾶς παρακαλῶ νὰ παρθεῖτε πρὸς τὴν κιθάραν τοῦ ἀναγλύφου τῆς Μαντινείας καὶ πρὸς τὴν τῆς Ταναγραίας τοῦ κ. Reinach τὸ κάτω τεμάχιον φυσικοῦ κλάδου φοίνικος, δπερ παρουσιάζω (*Εἰκὼν 8*).

Εἰκὼν 8.

(Τεμάχιον κλάδου φοίνικος).

‘Ο λυροφοῖνιξ ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν χειροδωτῶν ἐνταῦθων δργάνων. Ως δ’ ὁρθῶς παρετήρησεν ὁ κ. Th. Reinach, ἀπαντά τὰ χειροδωτὰ ἐνταῦθα δργανα δὲν ἥσαν Ἐλληνικῆς προελεύσεως, ἀλλὰ πάντα ἡτοῖς ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων χαρακτηρίζονται ὡς ἐφευρέσεις ἔξινων λαῶν, Φοινίκων, Αἰγαπτίων, Ασσυρίων, Σύρων καὶ Ἀράβων. Η ἐπασχολοῦσα ἄρα ἡμᾶς ξενόμορφος κιθάρα τοῦ ἀναγλύφου τῆς Μαντινείας (πλάξ Β. ἀρ. 6), ἡ εἰς πλήρη ἀντίθεσιν ενδισκομένη πρὸς τὴν ἀρχαῖκην Ἐλληνικὴν κιθάραν, ἢν ἀπὸ τοῦ τοίχου λαμβάνει ἡ Μούσα (9) τῆς ἐτέρας πλακὸς Γ, καὶ πρὸς τὴν κλασσικὴν κιθάραν, ἢν φέρει δὲν Ἀπόλλων τῆς πλακὸς Α, πάντως θὰ ἔξελέγη ἐνταῦθα ἵνα χαρακτηρίσῃ τὴν ξένης προελεύσεως κιθαριστικήν. Ὁτι δὲ τὸ πρᾶγμα οὕτως εἰχεν ἐν Μαντινείᾳ, θέλομεν ἀντιληφθῆ κατόπιν.

‘Οτι δ’ ἐπὶ τοῦ παρόντος σαφῶς δύναται τις ἐκ τῶν ἀνωτέρω νὰ συμπεράνῃ, εἰνε δὲν αἱ τεσσαρες αὗται Μούσαι δὲν ἐλήφθησαν ἐκ τοῦ τυπικοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐννέα Μουσῶν, ὃν πασίγνωστα τὰ εἰς τὴν ἀστρονομίαν, κωμῳδίαν, τραγῳδίαν, ιστορίαν, κλπ., ἀναφερόμενα σύμβολα, ὃν οὐδὲν ενδίσκομεν ἐνταῦθα ἀλλ’ εἰναι καὶ τέσσαρες προσωποποίησεις τεσσάρων διαφόρων γενῶν δργανικῆς καὶ φωνητικῆς μουσικῆς, ἢτοι Μούσαι μουσικῆς μόγον, καὶ οὐδὲν πλέον. ‘Οσον δ’ ἀφορᾷ εἰς τὰς ἐν τῷ μέσῳ τῶν τεσσάρων τούτων Μουσῶν ισταμένας γυναικας (ἀρ. 5 καὶ 8), ἀς πάντες *«Μούσας»* ἐπίσης καλοῦσιν, ἐπιτρέφατε μοι νὰ διαφωνήσω.

‘Ἐν πρώτοις οὐδὲν δργανον ἢ σύμβολον χαρακτηρίζει αὐτὰς διπωδήποτε ὡς Μούσαι. Αὐτὸς δὲ τὸ γεγονός ὅτι σαφῶς παρίστανται ὡς κριταὶ μεταξὺ τῶν λοιπῶν τεσσάρων ὑποδεικνύει ἡμῖν ὅτι ἡ εἰναι οὐχὶ ισότιμοι καὶ ἀδελφαὶ Μούσαι, ἀλλὰ θεότητές τινες ἀνωτέρας πως ταξεως ἡ, τούλαχιστον, διαφόρου φύσεως, ἐξ ἀπαντος δικαιούσιν εἶχουσαι πρὸς τὴν μουσικήν.

‘Αληθῶς δ’ οὕτως εἶχε, φρονῶ, τὸ πρᾶγμα. Τὴν οὐδὲν δργανον κρατοῦσαν καὶ ἐξ ὀλοκλήρου περιτευλιγμένην ἐν τῷ ἐνδύματι, βαθέως δὲ σκεπτομένην (πλάξ Β. ἀρ. 5), θεωρῶ ὡς Μνημοσύνην τὴν ἐκ τοῦ Διὸς μητέρα τῶν Μουσῶν, ἢτις καὶ ὡς μήτηρ τῶν Μουσῶν προσφεύστατα ἡδύνατο νὰ χορηγηθεύῃ ὡς διαιτητής μεταξὺ τῶν Μουσῶν. Ως ἀπόδειξιν δὲ τούτου ἀρκοῦμαι φέρων τὸ μόνον μέχρι τοῦδε διασωθὲν ἄγαλμα αὗτῆς (*Εἰκὼν 9*), ἃς τὸ δνομα πιστοποιεῖ ἡ ἐπ’ αὐτοῦ ἐπιγραφή ΜΝΕΜΟΣΥΝΗ¹, ἄγαλμα δπερ καὶ μέχρι τῶν ἐλαχίστων εἶναι πανόμοιον

Εἰκὼν 9.

(Άγαλμα Μνημοσύνης).

πρὸς τὴν θεὰν τοῦ ἀναγλύφου τῆς Μαντινείας. Σπουδαῖον ἐπίσης εἶναι δὲν τὴν αὐτῇ τῇ Ἀρκαδίᾳ λατρείαν καὶ τὴν πλησίον τῶν Μουσῶν ἀπεικόνισιν τῆς Μνημοσύνης μαρτυρεῖ καὶ δι Πανσανίας². Τέλος παρατηρῶ δὲ τὸ μόνον δπερ χαρακτηρίζει πως τὴν θεὰν τοῦ ἀναγλύ-

¹ Visconti, Museo Pio Clem. I tav. 27—Müller-Visseler, Deukm. d. a. Kunst 2, 59, 749-Roscher Mythol. Lexicon Mnemosyne p. 3079.

² VIII, 47. 4. (Τεγέα): Πεποίηται δὲ καὶ Μουσῶν καὶ Μνημοσύνης ἄγαλματα.

φρου τῆς Μαντινείας, δηλαδὴ ἡ εἰς πλειστούς πλουσίους πλοκάμιους ἐσχηματισμένη κόμη αὐτῆς, πληρέστατα συμφωνεῖ πρὸς τὰ μόνα γνωστὰ δρχαῖα τῆς Μνημοσύνης ἐπίθετα, βαθυπλόκαμος, παλλίκομος καὶ λιπαρόκαμπτος.

Τὴν δὲ ἑτέραν θεάν (πλᾶξ Γ, ἀρ. 8), τὴν μετὰ προσοχῆς ἀκροωμένην τοῦ ὕμνου ὃν ἄδει ἦ ἀπαγγέλλει ἡ πρὸ αὐτῆς Μοῦσα, θεωρῶ ὡς τὴν 'Υμίλαν, ἀσχαίαν Ἀρκαδικὴν θεάν ταυτι- σθεῖσαν ἐνώπις πρὸς τὴν Ἀρτέμιδα, 'Υμνίαν τὴν καθ' ἄπασαν τὴν Ἀρκαδίαν «ἐκ παλαιοτά- τον», ὡς λέγει ὁ Παυσανίας', λατρευομένην, ὡς θεάν τοῦ ἄσματος.

Τὸ κύριον αὐτῆς ἑρόὸν ἔκειτο, κατὰ τὸν αὐτὸν Παυσανίαν, ἐν δροῖς μὲν τῶν Ὀρχομενίων, ἀλλὰ πρὸς τὴν Μαντινικήν μετεῖχον δὲ τῆς κτήσεως αὐτοῦ οἱ Μαντινεῖς ἐξ ἡμισείας πρὸς τοὺς Ορχομενίους, ἔορτὴν ἐπέτειον ἄγοντες².

‘Ως Ἀρτεμις Ὑμίνα χαρακτηρίζεται ἡ θεά τοῦ ἀναγλύφου τῆς Μαντινείας πρῶτον μὲν ὑπὸ τῆς Ἱδιαζούσης προσοχῆς, μεθ' ἣς ἀκροᾶται τὴν τὸν ὅμοιον ἀπαγγέλλουσαν Μοῦσαν, πρὸς ἣν εἶνε καὶ ἐστραμμένη, δεύτερον δὲ ὑπὸ τοῦ χειρογράφου — ὕμνων προφανῶς — ὅπερ κρατεῖ κλειστὸν ἐν τῇ χειρὶ. Ὅπως δὲ ἐν τῇ γείτονι Λακωνικῇ τῶν μουσικῶν ἀγώνων τῶν παίδων προϊστατο, ὡς ἐκ πολλῶν ἐπιγραφῶν γνωρίζομεν, ἡ Ἀρτεμις Ὁδυθία³, οὗτω καὶ ἐν Ἀρκαδίᾳ τῶν δημοίων ὀγώνων, ἐπομένως καὶ τῆς ἀμύλλης τῶν Μουσῶν τῆς ἐκ Μαντινείας πλακός Γ, προϊσταται ἡ σχεδὸν ταυτόσημος ἀρκαδικὴ Ἀρτεμις ἡ Ὑμίνα.

Διὰ τῆς ἐρμηνείας ταύτης τῶν παρόστασεων τοῦ μνημείου, ἣν κολακεύομαι πιστεύων, Κυρίαι καὶ Κύροι, δι τι εὐρίσκετε δρμήν, καταφαίνονται, φρονῶ, ἀμέσως τὰ ἔξης:

Ιον. Ὅτι αἱ παραστάσεις τῶν ἀναγλύφων τούτων, οἵουδήποτε ἔργα καὶ ἀν εἶναι, ἔχουσι συνοχὴν κατ' ἐννοιαν πρὸς ἀλλήλας, δὲν ἐλήφθησαν δέ τυχαίως ἐνθεν κάκειθεν, ὡς θέλουσιν οἱ Πραξιτελικοί.

Σον. Ὅτι εἶναι ἀδύνατος ἡ ἐν μιᾷ γραμμῇ καὶ κατὰ μέτωπον παράταξις τῶν τοιῶν διασωθεισῶν πλακῶν, ὡς ἥθελον οἱ π. κ. Waldstein, Gardner, Overbeck καὶ ἄλλοι. Ἀληθῶς, ὡς γνωρίζετε, οἱ ἀρχαῖοι καλλιτέχναι πᾶν ὅ,τι ἐποίουν τὸ ἔθεωδουν ὡς τι ἔμψυχον. Φαν-

VIII, 5, 11.

² Παυσανίου VIII, 5, 14 καὶ 13. 4. Ηρόβλ. E. Braun
τρεμεῖ Ὑμνια, Rom. 1842 καὶ Preller-Robert,
Griechische Mythol. S. 305.

³ Preller—Robert §. 308, 3.

τάσθητε λοιπὸν τί θὰ συνέβαινεν ἀν αἴφνης οἱ τρεῖς οὗτοι ἐντελῶς ἀλλήλων ἀσχετοὶ μουσικοὶ διμιοὶ ἐνεψυχοῦντο πρὸς στιγμὴν ἐνώπιον μας μίαν σκηνὴν ἀποτελοῦντες. Οἱ αὐλοὶ τοῦ Μαρσύου, ἡ ἔνεότροπος κιθάρα τῆς μιᾶς Μούσης (ἀριθ. 6) καὶ τὸ ἄσμα τῆς ἑτέρας (ἀριθ. 7) θὰ ἥκουντο συγχρόνως, ἀνεύ οὐδεμιᾶς σχέσεως συναυλίας πρὸς ἀλληλα, ἀφ' οὗ ἐκάστη ἰδιαιτέρως ἐν Ἰδιῷ ἀσχέτῳ τῶν λοιπῶν κύκλων παῖξει. Τότε δὲ φοβοῦμαι ὅτι διὰ τῆς πρὸς ἀλλήλας ἀσυμφωνίας τῶν τριῶν μουσικῶν οἱ θεοὶ οὗτοι τῆς μουσικῆς θὰ ἔτρεπον εἰς φυγὴν καὶ ἡμᾶς καὶ τοὺς τῆς ἔριδος τοῦ Μαρσύου καὶ Ἀπόλλωνος διαιτητάς, οἵτινες βεβαίως δὲν θὰ ἥδύναντο νὰ κρίνωσι περὶ τῆς μουσικῆς τοῦ Μαρσύου, ἀν συγχρόνως εἰς τὰ ὥτα αὐτῶν ἀντήχει ἡ μουσικὴ τῶν δύο λοιπῶν κύκλων. Τούτο βεβαίως δὲν ἐσκόπει οὐδεὶς ἔλλην καλλιτέχνης, πολλῷ δὲ μᾶλλον ὁ Πραξιτέλης. "Ἄλλως δὲ ποία πηγὴ ἡ ποῖα ἀρχαῖα μνημεῖα μαρτυροῦσι μουσικὴν ἔριδα Ἀπόλλωνος καὶ Μαρσύου, καὶ ἦν καὶ ἄλλοι τινὲς νὰ κιθαρίζωσιν ἡ ἄδωσι συγχρόνως;

Ζον, Ἡ συμφώνως πρὸς τὰς τεχνικὰς παρα-
τηρήσεις τοῦ κ. Dörpfeld διάθεσις τῶν πλα-
κῶν εἰς τρεῖς διαφόρους πλευράς τοῦ βάθδου
παραμερίζει ἐντελῶς τὸ ὅηθὲν ἀπόπον τῆς συγ-
χύσεως τῶν μουσικῶν ὡς τοπικῶς, κατ' ἀκο-
λουθούμενον δὲ καὶ χρονικῶς, χωρίζουσα τὰς παρα-
στάσεις τῶν πλακῶν εἰς τρεῖς διαφόρους σκη-
νάς. Ἐχει ἐπομένως ἡ διάθεσις αὕτη τῶν πλα-
κῶν καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην δοθῶς.

Ανον. Ἡ ἐλλείπουσα πλάξ δὲν εἶναι πιθανὸν
ὅτι περιείχε τέταρτον μουσικὸν ἀγῶνα, διότι
τότε θὰ ἔχωμεν δύο ἀγῶνας ἐπὶ τῆς αὐτῆς πλευ-
ρᾶς, ὅπερ, ὡς εἴπομεν, ἀτοπον. Ἐκ δὲ τῶν λοι-
πῶν διασωθεισῶν πολυαριθμών παραστάσεων
τῆς ἔριδος τοῦ Μαρσύου πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα
κρίνοντες, δυνάμεθα ἀσφαλῶς νὰ συμπεράνω-
μεν, ὅτι ἐπὶ τοῦ ἐλλείποντος μέρους τοῦ μη-
μείου εἰκονίζοντο οἱ διαιτηταὶ καὶ ἀκροαταὶ τοῦ
ἀγῶνος. Ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει δὲν εἶναι ἀ-
νάγκη νὰ ὑποθέσουμεν ὃς οἱ πρὸς ἥμαντον ὅτι ἐλ-

ναγκή να υλοποιωμένη, ας οι λόρο ημάν, οι ελείπουσι τρεῖς Μοῦσαι, ἀφ' οὗ αἱ ὑπάρχουσαι ἔξ γυναικεῖαι μορφαὶ δὲν εἶναι πᾶσαι οὕτε Μοῦσαι, οὕτε ἐκ τοῦ τυπικοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐννέα Μουσῶν, ὃν γνωστὰ τὰ σύμβολα, ἀλλ'. ἔξ ἕκεινων, περὶ τῆς τάξεως τῶν δούλων διειδεύεται τὸν Μουσῶν ἀσχοληθεῖς καὶ Bie (ἔνθ' ἀλλ. σελ. 3245) δοθώς εἰπεν ὅτι «δ ἀριθμὸς αὐτῶν εἶναι δῶς τύχαλος. Ἀκριβῶς δὲ τὸν ἀριθμὸν ἐννέα οὐδέποτε ἀπαντᾷ τις παρ' αὐταῖς».

50ν. Τὸ μνημεῖον ὅπερ ἐκόσμουν αἱ τρεῖς διαφόρους μουσικὰς ἀμίλλας παριστῶσαι πλάκες αὗται πάντως θὺν εἶχε σχέσιν τινὰ πρὸς τοιούτους τινὰς μυουσικοὺς ἀγῶνας.

v) Αἱ πηγαὶ ναθ' ἀς δέον τὰ ἐρμηνεύσωμεν
τὸ μνημεῖον.

Τούτων τεθέντων, ἃς ὕδωμεν νῦν τὰς μαρτυρίας τῶν ἀρχαίων ἔκείνας, ἃς θεωρῶ σχετιζομένας πρὸς τὰ ἀνάγλυφα ταῦτα μᾶλλον τοῦ περιφήμου χωρίου τοῦ Παυσανίου, ἐφ' οὐδὲ βασίσθησάν οἱ Πραξιτελικοί.

‘Ο ‘Αριστοτέλης, δ Πολύβιος, δ Αιλιανός, δ Μάξιμος Τύριος καί, ώς λέγει ο Πολύβιος (VI, 43,1), «σκεδὸν δὴ πάντες οἱ τουγγραφεῖς», ἔξυμνοῦσι τὴν «ἐπ’ ἀρετῇ φήμιην» τῆς πολιτείας τῶν Μαντινέων.

Ἡ φήμη αὐτῆς ἦτο τοσαύτη κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, ὥστε βλέπομεν τὰς κακῶς διοικουμένας καὶ χειμαζομένας πολιτείας, π. χ. τὸν Σκιλλοῦντα

Εικόνα 10.

(*Αγγειογραφία. Λύληται ἐπὶ θυμελικῆς τοπέζης*).

καὶ τὴν Κυρήνην, νὰ καταφεύγωσι πρὸς τοὺς Μαντινεῖς ἔητοῦντες νομοθέτας, καταρτιστῆρας καὶ διαιτητάς, ὡς τὸν περίφημον Δημώνακτα, εἰὸν τὴν πολιτείαν τῶν Κυρηναίων θαυμασίως ἀναδιοργανώσαντα.

Διάσημοι πρὸς τούτοις ἡσαν πάντες οἱ Ἀρ-
άδες, Ἰδίως δὲ οἱ Μαντινεῖς, διὰ τὴν πρὸς τὸ
τεῖον εὐσέβειαν, τὴν φιλοξενίαν καὶ φιλανθρω-
πίαν καὶ τέλος τὴν δικαιοσύνην, ἐξ οὗ καὶ πα-
τοιμιωδῶς οἱ Μαντινεῖς ἐλέγοντο «δίκης φύ-
ακες».

Εἰς τί δ' ὁφείλετο ἡ ἔξοχος αὐτη πολιτικὴ εἰλιότης χώρας, ἐν ᾧ ἔνεκα τοῦ δρεινοῦ καὶ φαχτάτου ἑδάφους ἀνέμενε τις μᾶλλον λητρικὰς πολιτείας, οἷαι αἱ τῶν Αἰτωλῶν καὶ Ακαρνάνων τῆς ἀρχαιότητος ἢ ἡ τῶν Ἀλβανῶν ἡς σήμερον, διδάσκει σαφῶς καὶ διεξοδικῶς
Πολύβιος: Τὸ θαῦμα τοῦτο ἐπετέλεσεν ἡ ουσικὴ ἐκπαίδευσις, ἣν ἐπέβαλὸν τῷ λαῷ τῆς Αρκαδίας οἱ ἀρχαῖοι αὐτοῦ νομοθέται

Γράφων δηλαδή ὁ Πολύβιος (IV, 20) περὶ

τῆς τῶν Κυναιθέων Ἀρκάδων ἀγοριότητος καὶ
ὑέλων νὰ ἔξεγήσῃ τὸ πῶς οὗτοι, καίπερ « δύντες
διμοιογούμενως Ἀρκάδες, τοσοῦτο κατ' ἐκείνους
τοὺς καιρούς διήνεγκαν τῶν ἄλλων Ἑλλήνων
ῷμότητι καὶ παρανομίᾳ », ἀποδίδει τοῦτο εἰς τὸ
διτί « τὰ καλῶς ὑπὸ τῶν ἀρχαίων νομοθετῶν ἐπι-
νενοημένα καὶ φυσικῶς συντεθεωρημένα περὶ
πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν Ἀρκαδίαν, ταῦτα
δὴ πρῶτοι καὶ μόνοι τῶν Ἀρκάδων ἐγκατέλιπον
οἱ Κυναιθεῖς ». *Μονσικὴν γάρ—προσιθέτει ὁ Πο-
λύβιος—τὴν γε ἀλληθῶς μονοικήν, πᾶσι μὲν ἀνθρώ-
ποις ὅφελος ἀσκεῖν, Ἀρκάσι δὲ καὶ ἀναγκαῖον.*
Οὐ γάρ...εἰκῇ νομιστέον...τὸν πρώτους Ἀρ-
κάδων εἰς τὴν δῆλην πολιτείαν τὴν μονσικὴν παρα-
λαβεῖν ἐπὶ τοσοῦτον, ὡστε μὴ μόνον παισὶν οὖ-
σιν, ἄλλα καὶ νεανίσκοις γενομένοις ἔως τριά-
κοντ' ἐτῶν, **νατ'** ἀνάγκην σύντροφον ποιεῖν
ἀντίήν, τᾶλλα τοῖς βίοις δύντας αὐστηροτάτους ».
Κατόπιν δὲ ἐκθέτων ὁ Πολύβιος τὸ πρόγραμμα
τῆς μουσικῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν Ἀρκάδων.—ὅπερ.

Einwohner 11.

(*Άγγειογραφία. Αύλητής ἐπὶ θυμέλης*).

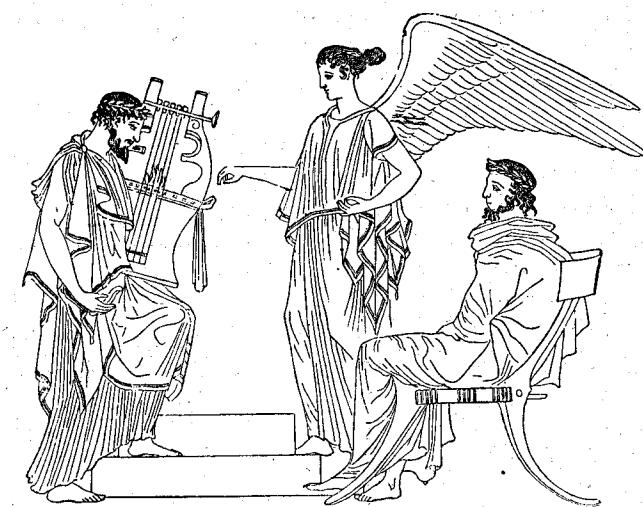
ἢ δέλετε ἀμέσως κατόπιν ἵδη, λεπτομέρως
υμφωνεῖ πρὸς τὰς διαφόρους παραστάσεις τῶν
ναγκύφων πλακῶν τῆς Μαντινείας,— διηγεῖται
ώς ἡμιλλῶντο καὶ ἐνιαυτὸν «ἐν τοῖς θεά-
ροις, οἱ μὲν παῖδες τοὺς παιδικοὺς μουσικοὺς
γῶνται, οἱ δὲ νεανίσκου, τοὺς τῶν ἀνδρῶν λε-
ομένους». Δις ἐπαναλαμβάνει δὲ Πολύβιος ὅτι
ἴ εἰς πάντας τοὺς μέχρις ἥλικίας τριάκοντα
τῶν ἐπιβεβλημέναι μουσικαὶ αὐται ἐπιδεῖξεις
αἱ ἄμιλλαι ἐτελοῦντο «ἐν τοῖς θεάροις».

Ἐπειδὴ λοιπὸν γνωρίζομεν ὅτι ὁ τόπος ἔνθα
τοῖς θεάτροις ἵσταντο οἱ πρὸς ἀλλήλους ἀγω-
ζόμενοι κατὰ τοὺς μονυσικοὺς ἀγῶνας, τοὺς καὶ
υμελικοὺς καλουμένους, ἵτο δὲ ὁ θυμέλης τῆς δρ-
ᾶστρας τοῦ θεάτρου, ἐφ' ᾧ ἀνήρχοντο, ἡ θυ-
μέλη ἡ κατὰ Πολυδεύκην καὶ ἄλλους «βῆμα
ὕσα», ἐπέρχεται φυσικώτατα ἡ σκέψις, μή-
ως τὰ ἀνάγλυφα ἡμῶν τὰ τρεῖς διαφόρους
υσικὰς ἀμύλλας παριστῶντα καὶ ἐν τῇ περι-
ῆρῃ τοῦ θεάτρου τῆς Μαντινείας εὑρεθέντα, μή-
ως, λέγω, ἐκόσμουν τὴν θυμέλην αὐτοῦ. δπως

Τὴν ἐμπάθειαν καὶ βιαιότητα τοῦ ἀγῶνος ἔκείνου δεικνύει συμβολικῶς ὅχι μόνον ἡ ἀπάνθρωπος ποιὴ τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ζῶντος ἐκδιάρεντος Μαρσύου, ἀλλὰ καὶ τὰ κατὰ τοῦ Τιμοθέου καὶ Φιλοξένου περισωθέντα τεμάχια τῶν ποιήσεων τῶν ἀρχαίων κωμικῶν. Οὗτο π. χ. ὁ Φερεκράτης¹ ποιεῖ τὴν Μουσικὴν λέγουσαν πρὸς τὴν Δικαιοσύνην ὅτι *Τιμόθεος, διλήσιος οὐτος Πυρρίας, κατορώνχεν, καὶ διακένγκακος αἰσχυστα αὐτῆρις*, ὑπὲρ πάντα ἄλλον τῶν νεωτεριστῶν «ἄγων ἐκτραπέλους μυρμηκίας καὶ ἐξαρμονίους ὑπερβολαίους

τινείᾳ, ἵσ οἱ καρποὶ ἐπεδεικνύοντο ἐπὶ τῆς θυμέλης τοῦ θεάτρου αὐτῆς.

Πρὸς ταῦτα δ' ἀριστα συμφωνεῖ καὶ τὸ ὅτι, ὃς ὁ Πολύβιος καλεῖ «ἀληθῶς μουσικὴν» τὴν μουσικὴν τοῦ Τιμοθέου καὶ Φιλοξένου, οὕτω καὶ Ἀντιφάνης ὁ ὑπεραμυνόμενος τῆς μουσικῆς τοῦ Φιλοξένου ἀποκαλεῖ διὰ τῶν αὐτῶν ἀκριβῶς λέξεων «ἀληθῶς μουσικὴν» τὴν ξενότροπον καὶ νεωτεριστικὴν μουσικὴν τοῦ Φιλοξένου, διὸ θεωρεῖ «θεὸν ἐν ἀνθρώποις, χρώμενον μελῶν μεταβολαῖς καὶ χρώμασιν εὖ κεκραμένων».

Εἰκὼν 15.

(Ἀγγειογραφία. Κιθαρῳδός ἀνερχόμενος ἐπὶ θυμέλης).

τὸν ἀνοσίους καὶ νηλάρους, ὥσπερ τε τὰς ὁμοφάνους δλητηρίας κάμπτων με κατεμέστωσε». Αν δὲ τῷρα ἐνθυμηθῶμεν ὅτι νηλάρος ἐκαλεῖτο ὁ αἰγυπτιακὸς αὐλός, νηλάροι δὲ τὰ «περίεργα, ξενικά, ποικιλώτατα καὶ πλείστην ἐν ἑαυτοῖς ἔχοντα καινοτομίαν κρούσματα» πρὸς δὲ ἀνὴν ἐνθυμηθῶμεν ὅτι διαφοράντις, διὸ κρατεῖ ἡ μία τῶν Μουσῶν τῶν πλακῶν τῆς Μαντινείας, ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ὀργάνων τῆς ἐπεισάκτου εἰς τὴν Ἑλλάδα μουσικῆς, τέλος δὲ ὅτι διπλοῦς αὐλός ἐνθυμίζει ὅτι δι τοῦ Τιμοθέου μετέβαλε τὴν αὐλητικὴν ἀπὸ ἀπλουστέρας εἰς ποικιλωτέραν μουσικήν, δυνάμενα εὐλόγως νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ δευτέρα πλάξ τῆς Μαντινείας ἀναφέρεται εἰς τὸ δεύτερον καὶ τελευταῖον στάδιον τῆς μουσικῆς ἐκπαιδεύσεως. ἐν Μαν-

τινείᾳ ἀναφέρεται εἰς τὸ δεύτερον εἶναι νὰ γνωρίζωμεν πότε τὸ πρῶτον εἰσῆκθη εἰς τὴν Μαντινείαν ἐπισήμως ὑπὸ τῆς πολιτείας ἡ μουσικὴ τοῦ Φιλοξένου καὶ Τιμοθέου, διότι τοῦτο ἀναγκαῖος θὰ ἦτο τὸ ἀνώτατον χρονολογικὸν δριον τῆς κατασκευῆς τῶν ἀναγλύφων ἡμῶν.

Οἱ δύο οὗτοι διάσημοι μουσικοὶ ἤκμασαν, ὡς γνωστόν, περὶ τὰ τέλη τοῦ Ε' αἰώνος π. Χ., ἀλλ' ἡ μουσικὴ αὐτῶν ἐπολεμήθη καὶ κατεδιώχθη ἀμειλίκτως καὶ ἐπισήμως ὅχι μόνον ἐν

¹ Meineke, Fragmenta poet. com. τόμ. II σελ. 327.

Ἄττικῇ, ἀλλὰ καὶ ἐν Πελοποννήσῳ ὑπὸ τῶν δπαδῶν τῆς ἀρχαίας θρησκευτικῆς μουσικῆς, οἵτινες, κρατοῦντες ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ ἐν τοῖς θεάτροις, ἐκήρυσσον τὴν νέαν μουσικὴν ὅμνειαν καὶ διαφθορέα τῶν ψυχῶν καὶ τῶν χρηστῶν ἥθῶν. Οὗτος, ἐνῷ οἱ ἐν Ἀσίᾳ Ἐφέσιοι ἔδοσαν 1000 χρυσοὺς τῷ Τιμοθέῳ δι' ἐν μόνον ἄσμα αὐτοῦ, οἱ ἔφοροι τῶν Λακεδαιμονίων ἀπεδίωξαν αὐτὸν ἐκ τῆς Σπάρτης, κατηγοροῦντες ὅτι διὰ μὲν τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν τόνων κατέστρεψε τὰ ὅτα τῶν νέων, διὰ δὲ τοῦ θηλυπρεποῦς καὶ ἐξεζητημένου χαρακτῆρος τῶν μελῳδῶν τους κατέστρεψε τὸ ἀρχαῖον ἀπλοῦν καὶ κανονικὸν ἄσμα.

Τὸ αὐτὸν πάντως θὰ συνέβη καὶ ἐν Μαντινείᾳ, διότι ὁ Πλούταρχος ἐν τῷ περὶ μουσικῆς (32), διμιλῶν περὶ τῆς νέας μουσικῆς, ὅρτως λέγει ὅτι τὸ πάλαι ὡς οἱ Λακεδαιμόνιοι οὗτοι καὶ οἱ Μαντινεῖς συνετῶς ἀπεδοκίμαζον ἐν τῇ μουσικῇ ἀνατροφῇ τὸ εἰλημανθάνειν, ὡς οἱ πόλεις: «ἔνα γάρ τινα τρόπον — λέγει — ἡ πατελᾶς δλίγονος ἐκλεξάμενοι, οὓς φόντο πρὸς τὴν τῶν ἥθῶν ἐπανόρθωσιν ἀρμόττειν, αὐτῇ τῇ μουσικῇ ἐχοῶντο».

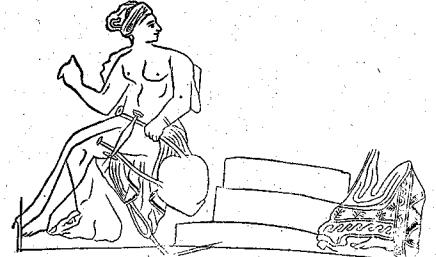
Γνωρίζομεν πρὸς τούτοις ὅτι καὶ Τυρταῖος τις, διάσημος μουσικὸς τῶν Μαντινέων (Πλούταρχου, περὶ μουσ. 22), ἀρχαιότερος τοῦ περὶ τὰ μέσα τοῦ τετάρτου αἰώνος π. Χ. ἀκμάσαντος Ἀριστοξένου, ἀπέκρουνε καὶ ἀπεδοκίμαζε τὴν νεωτεριστικὴν μουσικήν.

Οἱ δὲ μέγιστος θεωρητικὸς τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς μουσικῆς, ὁ Ἀριστόξενος, διστις ἥλθε εἰς Μαντινείαν περὶ τὸ 343 π. Χ. ἐκ τῆς τόσον μακρὰν κειμένης πατρίδος αὐτοῦ Τάραντος, ἵνα σπουδάσῃ ἐν τῇ περιφήμῳ τότε μουσικῇ σχολῇ τῆς Μαντινείας, καὶ διστις ἀνεκώρησεν ἐκ τῆς Μαντινείας φιλόσοφος καὶ δόκιμος μουσικός, ὡς λέγει ὁ Σονίδας, ἔγραψε δὲ καὶ βιβλίον, διπερ ἐπέγραψε «Τὰ Μαντινέων ἔθη», ἢτο διπάδος τῆς ἀπλῆς ἀρχαίας μουσικῆς «ἀγαπῶν τὰ ἀνδρικάτερα τῶν κρούσμάτων», ἐκφράζων τὴν δργήν αὐτοῦ κατὰ τῆς νεωτεριστικῆς ἀνε-

¹ Θεμιστ. Λόγ. 33.

ξαρτήτου μουσικῆς τῆς καταστρεφούσης καὶ λησμονόύσης τὴν εὐγενῆ καὶ σεμνήν ἀρχαίαν μουσικήν.² Ταῦτα δὲ πάντα ὀφειλεν εἰς τὰς ἐν Μαντινείᾳ σπουδάς του.

Ἄρα μέχρι τούλαχιστον τοῦ 342 π. Χ. ἐπολεμεῖτο σφοδρῶς ἡ μουσικὴ τοῦ Τιμοθέου καὶ Φιλοξένου ἐν Μαντινείᾳ, ἵνα δὲ κατισχύσῃ ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε νὰ εἰσαχθῇ ἐπισήμως ὑπὸ τῆς πολιτείας, πιθανώτατον εἶναι διτὶ θὰ ἔχοιεισθησαν ἀκόμη δεκαετρίδες τινὲς τούλαχιστον. Ἐπομένως τὸ ἀνώτατον δριον εἰς δυνάμεθα νὰ ταξιδωμεν, ὑπὸ τὴν ἐποψιν τοῦ περιεχομένου, τὰ ἀνάγλυφα τῆς Μαντινείας εἶναι διτὶ ταῦτα εἰσι

Εἰκὼν 16.

¹ Αγγειογραφία. Θυμέλη ἐν μέσῳ παραστάσεως τῆς ἔριδος τοῦ Ἀπόλλωνος πρὸς τὸν Μαρσύαν).

πολλῷ μετάγενεστερα τοῦ Πραξετέλους, εἰς διν ἀποδίδονται ταῦτα κοινῶς μὲν ἀλλ' ἐσφαλμένως. Ἐπειδὴ δ' ἡ νέα μουσικὴ ἤκμαζεν ἥδη ἐν Μαντινείᾳ ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Πολυβίου, ἡ χρονολογία τῶν ἀναγλύφων ἡμῶν πιθανώτατα περιορίζεται ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ τρίτου μέχρι τῶν μέσων τοῦ Β'. π. Χ. αἰώνος. Ἀκριβεστέραν δὲ χρονολογίαν αὐτῶν δὲν δυνάμεθα νὰ δώσωμεν στηριζόμενοι ἐπὶ τῆς τεχνοτροπίας αὐτῶν, δι' οὓς λόγους εἴπομεν ἐν ἀρχῇ.

Ἐρχόμεθα τέλος εἰς τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἀριστερᾶ τῆς πλακὸς τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ Μαρσύου κενοῦ. Εἰς τοῦτο δὲλπίζω διτὶ θὰ εἴμεθα εὑτυχέστεροι τῶν ἀλλών, καταλήγοντες εἰς δρόστεροι καὶ δριστικάτερα συμπεράσματα.

² Ιδε Pauly - Wissowa, Real Encyclop. ἡ λ. Aristoxenus

I. N. ΣΒΩΡΩΝΟΣ

ΣΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ*

ΣΥΜΜΑΧΟΙ

‘Η Εύδοκία ξέρεχε... ξέρεχε... μένα σκοτεινό φόρεμα, χλωμή, μὲ τὴν θεοσκότεινη ματιά της.

Μέραις καὶ νύχταις τώρα συλλογίζεται τῆς παραμητέρας της τῆς Ζωῆς τὰ λόγια. Τὰ μετρά τὰ ξαναμετρῶ καὶ κάτω ἀπ’ τὴν ἀχόρταγη νεράδια, νοιώθει μὲ ἀπορία πῶς ἔχει καρδιά· καρδιά, καὶ καρδιά, γεννημένη γιὰ τὴν ἀγάπη.

‘Ἄγαπᾶ... ἀνὴ ἡ ἀγάπη εἶναι κολυμβήθρα Σιλωάμ καὶ ἔξαγαζη καὶ βαπτίζῃ... εἶναι πρόθυμος νὰ φέρῃ μῆρον ν’ ἀλείψῃ τοῦ ἀγαπημένου της τὰ πόδια καὶ νὰ τὸν σπογγίσῃ μὲ τὰ μεταξένια δλόμαφρα μαλλιά της. Καὶ νάκουσῃ ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινά του χεῖλη, ἐκεῖνο ποὺ ἄκουσε ἡ παλῇ ἀμαρτωλὴ ἀπὸ τὰ θεῦνα... Σὲ συγχωρῶ, διότι ἀγάπησε πολύ... .

Τὰ μάτια τῆς σκοτεινιάζουν πειδὸν πολὺ ἐνῷ τὴν φέρουν τὰ τέσσερα δλόσπαρα ἀλογα τοῦ ἀμαξιοῦ της γοργόρα σὰν ἀστραπὴ... στοῦ Μακεδόνος τὸ σπῆτη.

Κάτι ἀποφασιστικὸν φαίνεται στὸ συνοφρύωμά της κάτι πολὺ φραμακεὸ φέρνει σπασμοὺς στὰ χεῖλη της.

— ‘Οχι... ὅχι... ὅχι δὲν εἶμαι ἀξία... νὰ τὸν σώσω τὸν λατρευμένο μου, νὰ τὸν σώσω καὶ νὰ ἔξαφανισθῶ... νὰ χαθῶ ἀπ’ τῆς γῆς τὸ πρόσωπό τοῦ... Ἀδης ποῦ μὲ ἔρασε μὲ καταπιῆ καὶ πάλιν.

‘Ο Μακεδὼν τὴν ἐπερίμενε δηλ. ἐπερίμενε ἔνα ἀγνωστὸν ποὺ τοῦ ἔγραψε πῶς θὰ ἥρχετο νὰ τὸν μιλήσῃ γιὰ τὸ καλὸ τῆς πατρόδος... καὶ εἶχε τὸ θάρρος νὰ περιμένῃ. Ἡτο ἡ ἀπορία του μεγάλη, δταν εἶδε ἀντίκρου του τὴν Εύδοκιαν.

— ‘Απορεῖς; τοῦ εἶπε... τί ἥλθα νὰ κάμω ἐδῶ; Αἴ μάθε... ἥλθα νὰ σου πῶ μιὰν ἀλήθεια... .

— ‘Ἀλήθεια; ἔψιλον δι τὸ Μακεδὼν μὲ καμόγελο.

— Ναί, ἀλήθεια... .

— Τὸ πτωχὸ δωμάτιόν μου, Δέσποινα, δὲν

* Τέλος. Ιδε σελ. 41.

ἔχει θρόνους γιὰ τὰ μετάξια βαρύτιμα φορέματά σου. Ἐδῶ εἶναι δλα φτωχὰ καὶ τὸ δωμάτιον γυμνὸ σὰν τὴν ἀλήθεια.

— Η Εύδοκία ἐφορφή στὸ ξηρὸ ἀνάκλιντρο καὶ σὰν νὰ παρακαλοῦσε, εἶπε... .

— Πρέπει νὰ διμιλήσω. Ἄλλα... ποῦ νὰ εὑροῦν τὰ χεῖλη μου, τοὺς θείκους τῆς ἀληθείας τόνους; συνήθισαν τοσφ πολὺ νὰ ψεύδωνται καὶ νὰ ἐπιορκοῦν.

Σηκώθηκε πάλιν, ἔβγαλε μίαν πόρπην ἀπὸ τὸ περιστήμιόν της διὰ ν’ ἀναπνεύσῃ εὐκολώτερα καὶ εἶπε... .

— ‘Αδιάφορον... Τί εἶμαι; μὴν ἔξετάζῃς. Πρέπει νὰ μὲ πιστεύσῃς.

— Η Ζωὴ μ’ ἔδωκε ταραγγελία μεγάλη νὰ σὲ καταπήσω... .

— Εγώ, ἡ Κίρκη νὰ κάμω καὶ σένα κτῆνος. Τὸν εἶδες τὸν αὐτοκράτορα νὰ κυλιέται στὴ λάσπη... .

— Ο Βασίλειος ἀγριος τὴν ἐπλησίασε... .

— ‘Α... στάσου μὴ βιάζεσαι... τώρα δὲν εἶναι καιρὸς νὰ μιλήσῃς. ξεύρω τί ἔχεις νὰ πῆς... τώρα ἀκουσέ με καὶ προπάτων πίστευσέ με. Προχθὲς ἔλεγες — δλα τὰ θυμοῦμαι τὰ λόγια σου δλα... ἐδῶ χαράχθηκαν στὴν καρδιά μου — πῶς θέλεις νὰ σώσῃς τὸ Βυζαντιον. Είσαι ἔτοιμος νὰ θυσιασθῆς.

— Η Εύδοκία τὸν ἐπλησίασε πολύ, ἡ φλογερὰ ἀνατνοή της ἔκαιε τὸν Βασίλειον... .

— Η ζωὴ σου... εἶναι ἀνωφελὴς θυσία. Πρέπει νὰ προσφέρῃς ἀκόμη μεγαλειτέραν θυσίαν... .

— Ο Βασίλειος ἔγέλασε τώρα ἔνα διμηρικὸ γέλοιο.

— Ήραία Δέσποινα, μήπως δι χειροτονήσας τὸν Γρύλον πατριάρχην, ἔχειροτόνησε καὶ σένα κατάσκοπον;

— Δὲν πιστεύεις... ἔχαθηκες... .

— Εσύρθηκε στὰ γόνατά του... καὶ τὰ μάτια νὰ θεοσκότεινα τὰ ἔπλυναν καυτερὰ δάκρυα... .

— Πίστεψέ με... Λυπήσου τὴν νεότητά σου... λυπήσου τὴν δυστυχισμένη σου πατρόδια, ποῦ δὲν ἔχει πολλαῖς καρδιαῖς νὰ τὴν ἀγα-

ποῦν καὶ νὰ τὴν πονοῦν, δπως ἐσὺ τὴν πονεῖς καὶ τὴν ἀγαπᾶς. . Λυπήσου καὶ... ἀνδρὶ τίποτε ἄλλο... .

— Τί εἶπες;

— Τίποτε. Μὴ μὲ διακόπτης δι καιρὸς δ πολύτιμος περνᾷ. Μὲ ἔκλεγον ως δήμιον σου καὶ ἔγω προσφέρομαι σύμμαχός σου.

— Μορφασμὸς ἀηδίας ἔζαρωσε τὰ χεῖλη καὶ τὸ μέτωπον τοῦ Βασιλείου.

— Η Εύδοκία ὑψωσε τοὺς ὄμους της. Τῆς ἥτο ἀδιάφορος ἡ γνώμη τῶν ἄλλων, δπως ἄλλοτε, δταν ἔκαμνε τὸ κακόν, τῆς ἥτο ἀδιάφορος ἡ κοινὴ γνώμη.

— Σύμμαχοι. Ἔγω θὰ ἐκδικηθῶ ἐκείνοις ποὺ μὲ ἔκαμαν δργανόν των καὶ ἐνέκρωσαν μέσα μου, δτι καλὸν ὑπῆρχε. Σὺ θέλεις τὴν πατρίδα σου ὑγιαίνουσαν καὶ μεγάλην. Οι ἔχθροι μας εἶναι οἱ ἴδιοι· συμμαχοῦμεν; . . . Σιωπᾶς;

Λαγμὸς ἔξεσχισε τὰ στήθη τῆς ἑταίρας.

— Εχεις δίκηο. Μία ἐπαῖτις προχθὲς δὲν ἐδέχθη τὴν ἐλεημοσύνην ἀπὸ τὰ χέρια μου· καὶ δμως ἐπεινοῦσε, ναί, ἐπεινοῦσε σου λέγω... .

— Εγέλασε ἔνα γέλοιο ποὺ ἔξεσχισε τὸ στήθος της περισσότερον ἀπὸ τὸν λυγμόν.

— Μὰ σύ, θαρρῶ, δεν ἔχεις τὸ δικαίωμα νὰ ἀπορρίψῃς δπως ἡ ἐπαῖτις, τὴν συνδρομήν μου. Σιωπᾶς... Αἴ, ἔγω θὰ σου φανερώσω τὸ σχέδιόν μου δλον. Ἀρχισα, πρέπει νὰ τελειώσω καὶ γοργόρα μάλιστα, διότι μὲ περιμένει δ ἐστεμμένος τρελλός μου, νὰ κυλισθῶμεν μαζὶ στὸν βόρβιον... .

Καὶ δμως ἐδῶ σ’ αὐτὸ τὸ γυμνὸν δωμά-

τιον ἀναπνέει κάνεις ἐλεύθερα... . Ακουσε.

— Αν δέχεσαι, ζήτησε τὴν θέσιν παρακοιμώμενον. Ο Δαμιανός, δ παρακοιμώμενος, ἀπόψε θὰ πέσῃ διότι τὸ θέλει διάρδας. Κατόπιν... ἐδῶ μὴ μὲ διακόπτης... .

— Η ἑταίρα ἔκοπινισε... μέσα στὰ θεοσκότεινα μάτια της κάτι ἔλαμπε μυστηριώδες σὰν φῶς κανδήλας... ἡ σὰν σπίθα ἀγάπης ἀληθινῆς.

— Η Ζωὴ ἔχει τάξιμο νὰ εἰσέλθῃ στὸ μοναστῆρο. Ο αὐτοκράτωρ τὴν μισεῖ καὶ θέλει νὰ ἐιρτάσῃ μὲ παράξενον τρόπον τὴν ἀπαλλαγὴν του. Αποφασίζει νὰ μὲ νυμφεύσῃ καὶ ν’ ἀναγορεύσῃ τὸν σύζυγόν μου συμβασιλέα. Μοῦ ἀφίνει ἐλευθέραν τὴν ἐκλογήν. Δέχεσαι... δέχεσαι τὸ αἰσχος, τὸ δνειδος αὐτό... ἐμένα σύζυγόν σου;

— Ο Βασίλειος ὠπισθοδόμησε... .

— Παιζεις κωμῳδίαν.

— Κωμῳδίαν παιζω καθημερινῶς ἀλλὰ τραγῳδίαν δὲν ἔπαιξα ἀκόμη καὶ θαρρῶ πῶς τώρα παῖζω. Ισως νομίζεις πῶς φιλοδοξῶ νὰ γείνω σύζυγος τιμίου ἀνθρώπου... ἀ... ὅχι... .

— Εγέλασε ἔνα γέλοιο ποὺ ἔξεσχισε τὸ στήθος της περισσότερον ἀπὸ τὸν λυγμόν.

— Μὰ σύ, θαρρῶ, δεν ἔχεις τὸ δικαίωμα νὰ ἀπορρίψῃς δπως ἡ ἐπαῖτις, τὴν συνδρομήν μου. Σιωπᾶς... Αἴ, ἔγω θὰ σου φανερώσω τὸ σχέδιόν μου δλον. Ἀρχισα, πρέπει νὰ τελειώσω καὶ γοργόρα μάλιστα, διότι μὲ περιμένει δ ἐστεμμένος τρελλός μου, νὰ κυλισθῶμεν μαζὶ στὸν βόρβιον... .

— Εσκέπασε τὸ πρύσωπόν της μὲ τὸν πέπλον της καὶ ἔφυγε βιαστική... χωρὶς ἐκεῖνος νὰ

τὴν κρατήσῃ καὶ χωρὶς ν' ἀποσπάσῃ τὸ βλέμμα του ἀπὸ τὴν θύραν, ἐνῷ τὰ χεῖλη του ἐψιθύριζαν :

— Ή γυναικα αὐτή . . . ζλεγε τὴν ἀλήθεια ! Σύμμαχος της ἔγω ; ἔγω . . . καὶ δύως . . . Εἶναι δ μόνος δρόμος καὶ ή μητέρα μου ὠνειρεύθηκε πῶς θὰ βασιλεύσω.

ΣΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ.— 897 Μ. Χ.

Ἡ Προποντὶς γλυκοφίλετ τὸ χλοερὸ νησάκι του Πρέγκηπος. Ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ βελονωτὰ φυλλώματα τῶν πεύκων βλέπει κανεὶς τοὺς μεγάλους τοίχους μοναστηριοῦ.

Τὰ μοναστήρια δὲν χρησίμευαν μόνον γιὰ ἀναχωρητήρια ἀλλὰ καὶ γιὰ φυλακαῖς.

Μὰ τώρα σ' αὐτὸ τὸ διλόασπρο μοναστῆρι, ή ἡγουμένη Κασσιανὴ ἔδωκε ἄλλο σκοπά καὶ ἀνοιξε ἄλλο δρόμο. Ἡ ἀρχόντισσες ποῦ μαραίνουνταν ἀεργαῖς στὴ σκιά του, προσεύχονται τώρα διαφορετικά.

— Ἄδελφαί μου, εἴτεν ή μοναχὴ μὲ ἀδύνατη φωνή, χωρὶς νὰ ἔσκαρφάσῃ τὴ ματιά της ἀπ' τὸ Βυζάντιον, δλονς τοὺς συγχωρῶ . . . δλονς.

— Τὸ ἔνα ἀμαρτωλὸ πλάσμα εἶμαι ἔγὼ ή δούλη σου. Ἡ ἀμαρτία φαρμάκεψε μόνον τὸν λογισμό μου. Σὲ ζήλεψα δταν σὲ είδα νὰ περνᾶς μὲ τὸ μῆλο στὰ χέρια, ή νύφη ή ἐκλεκτὴ τοῦ Θεοφίλου. Μέσα στὸ μοναστῆρι ἥλθα νὰ κρύψω τὴ λύσσα μου. Ἐγὼ εἶμαι ή ἀμαρτωλὴ ή ἐν πολλαῖς ἀμαρτίαις περιτεσοῦσα.

— Αργὰ μετάνοιωσα καὶ ἀφιερώθηκα στὸ Θεό μου καὶ ἔκλαψα μαζὸ σου στὴ δυστυχία σου.

— Η μοναχὴ φίλησε τῆς Κασσιανῆς τὸ μέτωπο.

— Ἀγρύπησες μερόνυχτα στὸ προσκεφάλι μου καὶ ἔσωσες τὴ ζωὴ μου καὶ μ' ἔδωκες λίγη γαλήνη.

— Μὲ συγχωρεῖς;

— Ἐγὼ ;

— Σὲ παρακαλῶ.

— Σὲ συγχωρῶ.

— Η Κασσιανὴ σηκώθηκε.

— Τώρα ὑπάρχει ἔνα ἄλλο πλάσμα ἔδω στὸ ἴδιο μοναστῆρι. Ἐκαμε τὴν ἵδια ἀμαρτίᾳ . . . φιλοδοξία καὶ ζηλοτυπία. Μὰ ή ἀμαρτία δὲν φαρμάκεψε μόνον τὸν λογισμό της ἔζωντάνεψε μέσα της καὶ κλόνισε τὴν αὐτοκρατορία.

— Αχ, μὴ μοῦ μιλῆς γι' αὐτὴν τὴν γυναικα.

— Ἄδελφή μου, τότε μὴ συγχωρῆς καὶ μένα. Αὐτὴ δὲν ἔπταισε περισσότερο.

— "Αν μποροῦσε ή συγγνώμη μου νὰ διορθώσῃ τὴν καταστροφὴν ποῦ ἔφερε.. . ἀν μποροῦσε..." Ας γίνη δπως θέλεις τὴν συγχωρῶ.

Μὰ σήμερα, ἐνῷ ή σελήνη ἔδειχνε χλωμοὺς

σὰν σάβιαν τοὺς τοίχους τοῦ μοναστηριοῦ καὶ στὸ μεσουράνημά της ἔπαιζε μὲ τῆς Προποντίδος τὰ νερά, πῶς ή Κασσιανὴ δὲν κοιμήθηκε ἀκόμα ;

Μιὰ γυναικα χλωμὴ καὶ ἀδύνατη στηρίζεται στὸν διόπτη της. Ἐπάνω στὴν χλόη μοιάζουν φαντάσματα.

— Η Κασσιανὴ ή ἀκούραστη φαίνεται κουρασμένη τὰ χεῖλη της τρέμουν, ἐνῷ τῆς ξένης τὰ μάτια γυρίζουν ἐκεὶ κατὰ τὸ Βυζάντιον, σὰν κάτι νὰ ζητοῦν, σὰν κάτι νὰ δινειρεύωνται.

— Εξαφνα ή Κασσιανὴ γονάτισε.

— Ἄδελφή μου, εἴτεν ή μοναχὴ μὲ ἀδύνατη φωνή, χωρὶς νὰ ἔσκαρφάσῃ τὴ ματιά της ἀπ' τὸ Βυζάντιον, δλονς τοὺς συγχωρῶ . . . δλονς.

— Τὸ ἔνα ἀμαρτωλὸ πλάσμα εἶμαι ἔγὼ ή δούλη σου. Ἡ ἀμαρτία φαρμάκεψε μόνον τὸν λογισμό μου. Σὲ ζήλεψα δταν σὲ είδα νὰ περνᾶς μὲ τὸ μῆλο στὰ χέρια, ή νύφη ή ἐκλεκτὴ τοῦ Θεοφίλου. Μέσα στὸ μοναστῆρι ἥλθα νὰ κρύψω τὴ λύσσα μου. Ἐγὼ εἶμαι ή ἀμαρτωλὴ ή ἐν πολλαῖς ἀμαρτίαις περιτεσοῦσα.

— Αργὰ μετάνοιωσα καὶ ἀφιερώθηκα στὸ Θεό μου καὶ ἔκλαψα μαζὸ σου στὴ δυστυχία σου.

— Η μοναχὴ φίλησε τῆς Κασσιανῆς τὸ μέτωπο.

— Ἀγρύπησες μερόνυχτα στὸ προσκεφάλι μου καὶ ἔσωσες τὴ ζωὴ μου καὶ μ' ἔδωκες λίγη γαλήνη.

— Μὲ συγχωρεῖς;

— Ἐγὼ ;

— Σὲ παρακαλῶ.

— Σὲ συγχωρῶ.

— Η Κασσιανὴ σηκώθηκε.

— Τώρα ὑπάρχει ἔνα ἄλλο πλάσμα ἔδω στὸ ἴδιο μοναστῆρι. Ἐκαμε τὴν ἵδια ἀμαρτίᾳ . . . φιλοδοξία καὶ ζηλοτυπία. Μὰ ή ἀμαρτία δὲν φαρμάκεψε μόνον τὸν λογισμό της ἔζωντάνεψε μέσα της καὶ κλόνισε τὴν αὐτοκρατορία.

— Αχ, μὴ μοῦ μιλῆς γι' αὐτὴν τὴν γυναικα.

— Ἄδελφή μου, τότε μὴ συγχωρῆς καὶ μένα. Αὐτὴ δὲν ἔπταισε περισσότερο.

— "Αν μποροῦσε ή συγγνώμη μου νὰ διορθώσῃ τὴν καταστροφὴν ποῦ ἔφερε.. . ἀν μποροῦσε..." Ας γίνη δπως θέλεις τὴν συγχωρῶ.

Μὰ σήμερα, ἐνῷ ή σελήνη ἔδειχνε χλωμοὺς

σὰν σάβιαν τοὺς τοίχους τοῦ μοναστηριοῦ καὶ στὸ μεσουράνημά της ἔπαιζε μὲ τῆς Προποντίδος τὰ νερά, πῶς ή Κασσιανὴ δὲν κοιμήθηκε ἀκόμα ;

Μιὰ γυναικα χλωμὴ καὶ ἀδύνατη στηρίζεται στὸν διόπτη της. Ἐπάνω στὴν χλόη μοιάζουν φαντάσματα.

— Η Κασσιανὴ ή ἀκούραστη φαίνεται κουρασμένη τὰ χεῖλη της τρέμουν, ἐνῷ τῆς ξένης τὰ μάτια γυρίζουν ἐκεὶ κατὰ τὸ Βυζάντιον, σὰν κάτι νὰ ζητοῦν, σὰν κάτι νὰ δινειρεύωνται.

— Εξαφνα ή Κασσιανὴ γονάτισε.

— Αδελφή μου, εἴτεν ή μοναχὴ μὲ ἀδύνατη φωνή, χωρὶς νὰ ἔσκαρφάσῃ τὴ ματιά της ἀπ' τὸ Βυζάντιον, δλονς τοὺς συγχωρῶ . . . δλονς.

— Τὸ ἔνα ἀμαρτωλὸ πλάσμα εἶμαι ἔγὼ ή δούλη σου. Σὲ ζήλεψα δταν σὲ είδα νὰ περνᾶς μὲ τὸ μῆλο στὰ χέρια, ή νύφη ή ἐκλεκτὴ τοῦ Θεοφίλου. Μέσα στὸ μοναστῆρι ἥλθα νὰ κρύψω τὴ λύσσα μου. Ἐγὼ εἶμαι ή ἀμαρτωλὴ ή ἐν πολλαῖς ἀμαρτίαις περιτεσοῦσα.

— Αργὰ μετάνοιωσα καὶ ἀφιερώθηκα στὸ Θεό μου καὶ ἔκλαψα μαζὸ σου στὴ δυστυχία σου.

— Η μοναχὴ φίλησε τῆς Κασσιανῆς τὸ μέτωπο.

— Αδελφή μου, εἴτεν ή μοναχὴ μὲ ἀδύνατη φωνή, χωρὶς νὰ ἔσκαρφάσῃ τὴ ματιά της ἀπ' τὸ Βυζάντιον, δλονς τοὺς συγχωρῶ . . . δλονς.

— Τὸ ἔνα ἀμαρτωλὸ πλάσμα εἶμαι ἔγὼ ή δούλη σου. Σὲ ζήλεψα δταν σὲ είδα νὰ περνᾶς μὲ τὸ μῆλο στὰ χέρια, ή νύφη ή ἐκλεκτὴ τοῦ Θεοφίλου. Μέσα στὸ μοναστῆρι ἥλθα νὰ κρύψω τὴ λύσσα μου. Ἐγὼ εἶμαι ή ἀμαρτωλὴ ή ἐν πολλαῖς ἀμαρτίαις περιτεσοῦσα.

— Αργὰ μετάνοιωσα καὶ ἀφιερώθηκα στὸ Θεό μου καὶ ἔκλαψα μαζὸ σου στὴ δυστυχία σου.

— Η μοναχὴ φίλησε τῆς Κασσιανῆς τὸ μέτωπο.

— Αδελφή μου, εἴτεν ή μοναχὴ μὲ ἀδύνατη φωνή, χωρὶς νὰ ἔσκαρφάσῃ τὴ ματιά της ἀπ' τὸ Βυζάντιον, δλονς τοὺς συγχωρῶ . . . δλονς.

— Τὸ ἔνα ἀμαρτωλὸ πλάσμα εἶμαι ἔγὼ ή δούλη σου. Σὲ ζήλεψα δταν σὲ είδα νὰ περνᾶς μὲ τὸ μῆλο στὰ χέρια, ή νύφη ή ἐκλεκτὴ τοῦ Θεοφίλου. Μέσα στὸ μοναστῆρι ἥλθα νὰ κρύψω τὴ λύσσα μου. Ἐγὼ εἶμαι ή ἀμαρτωλὴ ή ἐν πολλαῖς ἀμαρτίαις περιτεσοῦσα.

— Αργὰ μετάνοιωσα καὶ ἀφιερώθηκα στὸ Θεό μου καὶ ἔκλαψα μαζὸ σου στὴ δυστυχία σου.

— Η μοναχὴ φίλησε τῆς Κασσιανῆς τὸ μέτωπο.

— Αδελφή μου, εἴτεν ή μοναχὴ μὲ ἀδύνατη φωνή, χωρὶς νὰ ἔσκαρφάσῃ τὴ ματιά της ἀπ' τὸ Βυζάντιον, δλονς τοὺς συγχωρῶ . . . δλονς.

— Τὸ ἔνα ἀμαρτωλὸ πλάσμα εἶμαι ἔγὼ ή δούλη σου. Σὲ ζήλεψα δταν σὲ είδα νὰ περνᾶς μὲ τὸ μῆλο στὰ χέρια, ή νύφη ή ἐκλεκτὴ τοῦ Θεοφίλου. Μέσα στὸ μοναστῆρι ἥλθα νὰ κρύψω τὴ λύσσα μου. Ἐγὼ εἶμαι ή ἀμαρτωλὴ ή ἐν πολλαῖς ἀμαρτίαις περιτεσοῦσα.

— Αργὰ μετάνοιωσα καὶ ἀφιερώθηκα στὸ Θεό μου καὶ ἔκλαψα μαζὸ σου στὴ δυστυχία σου.

— Η μοναχὴ φίλησε τῆς Κασσιανῆς τὸ μέτωπο.

— Αδελφή μου, εἴτεν ή μοναχὴ μὲ ἀδύνατη φωνή, χωρὶς νὰ ἔσκαρφάσῃ τὴ ματιά της ἀπ' τὸ Βυζάντιον, δλονς τοὺς συγχωρῶ . . . δλονς.

— Τὸ ἔνα ἀμαρτωλὸ πλάσμα εἶμαι ἔγὼ ή δούλη σου. Σὲ ζήλεψα δταν σὲ είδα νὰ περνᾶς μὲ τὸ μῆλο στὰ χέρια, ή νύφη ή ἐκλεκτὴ τοῦ Θεοφίλου. Μέσα στὸ μοναστῆρι ἥλθα νὰ κρύψω τὴ λύσσα μου. Ἐγὼ εἶμαι ή ἀμαρτωλὴ ή ἐν πολλαῖς ἀμαρτίαις περιτεσοῦσα.

— Αργὰ μετάνοιωσα καὶ ἀφιερώθηκα στὸ Θεό μου καὶ ἔκλαψα μαζὸ σου στὴ δυστυχία σου.

— Η μοναχὴ φίλησε τῆς Κασσιανῆς τὸ μέτωπο.

— Αδελφή μου, εἴτεν ή μοναχὴ μὲ ἀδύνατη φωνή, χωρὶς νὰ ἔσκαρφάσῃ τὴ ματιά της ἀπ' τὸ Βυζάντιον, δλονς τοὺς συγχωρῶ . . . δλονς.

— Τὸ ἔνα ἀμαρτωλὸ πλάσμα εἶμαι ἔγὼ ή δούλη σου. Σὲ ζήλεψα δταν σὲ είδα νὰ περνᾶς μὲ τὸ μῆλο στὰ χέρια, ή νύφη ή ἐκλεκτὴ τοῦ Θεοφίλου. Μέσα στὸ μοναστῆρι ἥλθα νὰ κρύψω τὴ λύσσα μου. Ἐγὼ εἶμαι ή ἀμαρτωλὴ ή ἐν πολλαῖς ἀμαρτίαις περιτεσοῦσα.

— Αργὰ μετάνοιωσα καὶ ἀφιερώθηκα στὸ Θεό μου καὶ ἔκλαψα μαζὸ σου στὴ δυστυχία σου.

— Η μοναχὴ φίλησε τῆς Κασσιανῆς τὸ μέτωπο.

— Αδελφή μου, εἴτεν ή μοναχὴ μὲ ἀδύνατη φωνή, χωρὶς νὰ ἔσκαρφάσῃ τὴ ματιά της ἀπ' τὸ Βυζάντιον, δλονς τοὺς συγχωρῶ . . . δλονς.

— Τὸ ἔνα ἀμαρτωλὸ πλάσμα εἶμαι ἔγὼ ή δούλη σου. Σὲ ζήλεψα δταν σὲ είδα νὰ περνᾶς μὲ τὸ μῆλο στὰ χέρια, ή νύφη ή ἐκλεκτὴ τοῦ Θεοφίλου. Μέσα στὸ μοναστῆρι ἥλθα νὰ κρύψω τὴ λύσσα μου. Ἐγὼ εἶμαι ή ἀμαρτωλὴ ή ἐν πολλαῖς ἀμαρτίαις περιτεσοῦσα.

Ἐνόμιζεν ὅτι ἡμπορεῖ καθημερινῶς νὰ τὸν μαστιγώνῃ, ὅπως τὴν παραμονὴν τῆς στέψεως. Μὰ ἔκεινος ἐδέχθη τότε τὴν μαστίγωσιν καὶ τὴν ἑταῖραν ὡς σύζυγον, γιὰ τὴν ἀγάπην τῆς πατρίδος, ὅπως ὁ Χριστὸς ἐφόρεσε στέφανον ἀκάνθινον καὶ ψευδῆ πορφύραν.

Τώρα ή ἵδια ἀγάπη τοῦ ἐπέβαλε νὰ καθαρίσῃ τὸν θρόνον ἀπὸ τὸ τέρας ποὺ τὸν κρημίζει.

Προχθὲς ὁ Μιχαὴλ μεθυσμένος ἡθέλησε νὰ φορέσῃ τὰ ἔρυθρά τῆς παντοδυναμίας του πέδιλα εἰς τὸν πατρίκιον Βασιλικὸν ἄλλοτε ἐρέτην, ὁ δρόπος κοσμιώτερος τοῦ κυρίου του, ἐδί-

Ἐύδοκία Ἱγγερίνη.

σταζε νὰ τὰ φορέσῃ ἐμπρόδες εἰς τὸν Βασίλειον.

Ο Μιχαὴλ θύμωσε καὶ τοῦ εἶπε — ἔλα, φόρεσέ τα, μήπως τάχα δὲ Βασίλειος εἶναι εὐγενέστερος ἀπὸ σένα; Μάλιστα σὲ θεωρῶ ἀνώτερόν του ἔγω καὶ θὰ σὲ ὑψώσω συμβασιλέα.

Ἐγὼ δὲν κρατήθηκα. Ο Βασίλειος ἵσως θὰ ἐνόμισε πῶς ὀμιλοῦσεν ἡ σύμμαχος, ἐνῷ ἀπλούστατα ὀμιλοῦσεν ἡ ἐρωμένη.

— Κάθε πέτρα τοῦ Βυζαντίου, εἶπα, θὰ μιλήσῃ μὲ τὸν Βασίλειον, ἀν̄ οἱ ἀνθρώποι τυφλοὶ δὲν βλέπουν καὶ βουθοὶ δὲν μιλοῦν.

Ο Μιχαὴλ ἀφρισμένος ὅρμητε νὰ μὲ πνίξῃ, ἐνῷ δὲ Βασίλειος ἐσταμάτησε τὸ παράφρο χέρι του. Μ' ἀπεμάκρυνεν ἥσυχα καὶ ἡ πάλη ἔξηκολούθησε. Ο Μιχαὴλ ἔπεισε νεκρός.

Σήμερον τὸ Βυζαντίον ἔχει ἄλλον πατέρα. Πατέρα ἀληθινόν, δὲ δρόπος θὰ καλλιτερεύσῃ τοὺς νόμους, θὰ γυμνάσῃ τοὺς στρατοὺς καὶ... ποὺ τὸ ἀδύνατο γυναικεῖο πεφάλι μου νὰ περιλάβῃ τὸ μεγάλο ἀναμορφωτικὸν ἔργον του!! Σήμερα ἥλθεν εἰς τὰ δωμάτια μου. Ἡθέλησα νὰ τὸν προσκυνήσω, ἀλλὰ μ' ἐσταμάτησε.

Μ' ἔβλεπε μὲ τόσην ἀγάπην, ἡ καρδιά μου ἐκτυπούσε δυνατὰ καὶ ἥμελα νὰ φιλήσω τὰ πόδια του..

— Η ἀγαπητὴ σύμμαχός μας, δὲν ἐκφράζει καμμίαν εὐχήν; ἐψιθύρισε.

— "Ολαι αἱ εὐχαὶ μου ἔξεπληρώθησαν, ἀπὸ τὴν στιγμὴν ποὺ τὸ Βυζαντίον ἀπέκτησε τοιούτον πατέρα

— "Ετρεμα ἔγω... ἐτραύλιζα... ἔγεινα ἄλλος ἀνθρωπός.

— Εὐχαριστῶ, Αὔγούστα, εἶπε δυνατὰ τώρα καὶ τὰχείλη του ἔφιλησαν τὸ μέτωπόν μου· ἔγω ἐκλονίσθηκα καὶ μ' ἐστήριξε τὸ στιβαρό χέρι, ποὺ στηρίζει τὸ κλονιζόμενον Βυζαντινὸν κράτος.

— "Ω, σ' εὐχαριστῶ ἀλλὰ κ' ἔγω. Θὰ χαιρετίσω τὴν ἀνάβασίν σου εἰς τὸν θρόνον, ὅπως ἔγω δινειρεύομαι. Ποτὲ δὲν θὰ λησμονήσω δυμας, ποτέ, δὲν μου εἴπεις πρὸ δλίγου.

— Η στιγμὴ ἔκεινη ἡ χρυσῆ ἐπέταξε, τὸν προσεκάλεσεν ἔξω. Τὸ Βυζαντίον δὲν ἐστασίασεν διπλῶς ἀλλοτε. Ἡ σθάνθη ἀληθινὴν ἀνακούφισιν μὲ τὴν μεταβολὴν.

— Εγώ, ἀδελφὴ Κασσιανή, χαιρετίζω τὴν ἀνάβασίν του δίδουσα δεῖγμα τοῦ ἀπείρου ἔρωτός μου... ἀπομαρτυρομαι... "Εγὼ Αὔγούστα, δὲν εἶμαι ἀξία. Τὸ ἀναγνωρίζω μὲ συντριβὴν καὶ κλείομαι στὸ μοναστῆρος σου. 'Αρκετὸν καιρὸν τώρα μὲ τὸ αἰσχός μου σαβανώνω τὸν θρόνον τοῦ Βυζαντίου.

Εἶναι περάσμένα μεσάνυκτα. Η πόλις κοιμᾶται κ' ἔγω διακόπτω τὴν ἐπιστολὴν διὰ νὰ προσευχηθῶ. Δὲν προσεύχομαι διὰ τὸν ἔαυτόν μου καὶ ἵσως δὲν εἶσαι ἡ ἀγάπης μὲ εἰσακούση. Εῦχομαι ν' ἀληθεύσουν δλα τὰ δνειρα τοῦ Βασίλειον μου, νὰ πραγματοποιηθοῦν δλα τὰ σχέδια του. Καὶ τὸ Βασίλειον νὰ γίνη βασιλικότερον μὲ τὸν Βασίλειον.

Μὰ πῶς πονῶ! "Αν ἥμην ἀξία, ἡ εὐτυχία θὰ ἥτο δυνατὴ γιὰ μένα. Τὸ αἰσθάνομαι.. μ' ἀγαπᾶ.. μ' ὀνόμασεν Αὔγούσταν μὲ τόσην τρυφερότητα.

Αὔριον περίμενε μὲ δὲν εἶμαι ἀξία, μὴ φοβήσαι, ἀδελφή μου, δὲν σὲ λησμονῶ.

Θὰ σταλάξῃς γαλήνην στὰ στήθη μου;.... Φοβοῦμαι μήπως «καὶ αὐτὸς δὲν εἶσαι τῆς ἀγάπης ἀποστρέψῃ τὸ πρόσωπόν του».

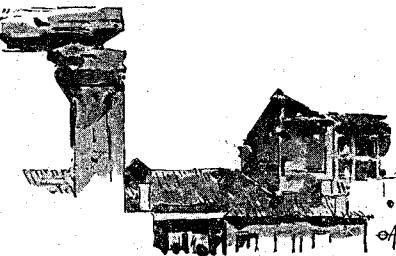
πολιν γλυκοχάραγμα νέας ζωῆς, ξημέρωμα τελείας ἔξημερώσεως.

Καὶ ἐνῷ τὰ χεῖλη της ἐψιθύριζαν τὴν πρωΐνη προσευχή της ἡ καρδιά της ἡ εὐγενικὴ αὐτὰ εὐχήθηκε μὲ παράπονο.

— "Υπεραγία θεοτόκε, χάρισε γαλήνη στὴ συνείδησιν ἃς ἀντηχήσῃ πάλιν τὸ Ελεήμη θμῆν νὰ εἰρηνεύσουμε μὲ τὸν ἔαυτόν μας πρῶτα πρῶτα.. γιατὶ.. κινδυνεύει ἡ πόλις σου δλόκληρος νὰ κλεισθῇ στὸ μοναστῆροι.

Απὸ μακριὰ ἐπρόβαλε ἀσπρόχρυσο πλοιάριο καὶ ἡ Κασσιανὴ διέκρινε τὴν Εύδοκία καὶ τῆς ἐφάνηκε πῶς φοροῦσε ἀκτινωτὸν ἀγίας, τόσῳ μεγάλη, τόσῳ ὑπεράνθρωπη εὐρισκε τὴν μοσιά της.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΖΩΗ

Γραμματική της Ρωμαϊκής γλώσσας, υπό Μ. Φιλήντα. — Τὸ γλωσσικὸν ζῆτημα κ' ἡ ἐκπαιδευτικὴ μας ἀναγέννησις, υπό Φώτη Δ. Φωτιάδη.

ΚΑΙ τῶν δύο τούτων βιβλίων, τὰ δποῖα ἔκτυπωθησαν εἰς τὰς Ἀθήνας, οἱ συγγραφεῖς ζοῦν παρὰ τὸν «ἀδραιὸν Βόσπορον». Ὁ κ. Φωτιάδης εἶνε εἰς τῶν γνωστοτέρων ἰατρῶν τοῦ Πέραν. Ὁ κ. Φιλήντας, διδάσκαλος αὐτός, περιπλανᾶται ἀπὸ χωρίου εἰς χωρίον, ἀλλὰ τὸ κέντρον του εἶνε ἡ Κωνσταντινούπολις. Τὸ φαινόμενον ἀποβαίνει ἴδιαιτέρως ἀξιοσημείωτον, καὶ διὰ μερικοὺς μάλιστα εἰς ἄκρον ἀνησυχαστικόν. Μίαν φοράν, δτάν οἱ πολιτευόμενοι ἐπωνόμασαν τὰς Πάτρας «ἀκρόπολιν τοῦ κορδονίου», οἱ λόγιοι παρφδοῦντες ἐπωνόμασαν τὴν Κωνσταντινούπολιν «ἀκρόπολιν τῆς καθαρευούσης». Καὶ ἵδιον, ὅτι ἀπὸ τὴν ἀκρόπολιν αὐτὴν μᾶς ἔχονται σήμερον δύο βιβλία αἰρετικὰ καὶ εἰς αἰρετικὸν ἀφιερωμένα, — τὸ πρῶτον εἰς τὸν Ἀργυρὸν Ἐφταλιώτην, τὸ δεύτερον εἰς τὸν Ψυχάρην!

Πολὺ πρὸ τούτων, καὶ ἔκτος τινῶν ἄλλων, νεωστὶ ἀναφανέντων δημοτικιστῶν, — εἶνε περιπτὸν νὰ παρατάξω ὀνόματα, γνωστὰ μόνον εἰς τοὺς παρακολουθοῦντας τὸ ζῆτημα, — ἡ Δἰς Ἀλεξάνδρα Παπαδοπούλου, γνησία βυζαντίς καὶ αὐτὴ, ἔγραφεν ἡδη διηγήματα εἰς τὴν ἀμαρτωλὴν καὶ μιγάδα ἐκείνην γλῶσσαν, ἡ δποία ἀλλοτε εἶχε προκαλέση τοὺς κεραυνοὺς τοῦ κ. Βλάχου. Καὶ ἀκριβῶς, τὸ βιβλίον τοῦ κ. Φωτιάδη, εἰς τοὺς ὑπεριμάχους τῆς ἐθνικῆς γλώσσης, τοὺς θεωροῦντας τὸ ζῆτημα αὐτόχοημα ἔθνακόν, ἀποκαλύπτει ἔξαφρα τὴν διηγηματογράφον σχεδὸν ὡς ἐθνομάρτυρα. Διότι ἡ Δἰς Παπαδοπούλου δὲν εἶνε μόνον συγγραφεύς, ἀλλὰ καὶ διδασκάλισσα. Ἄλλ' ἔξ αἰτίας τῶν γλωσσικῶν ἰδεῶν της, αἱ Ἐκπαιδευτικαὶ Ἐπιτροπαὶ τὴν ἀπέκλεισαν «ἀπὸ τὰ ἐπίσημα ἐκπαιδευτικὰ καθιδρύματα», δπως καὶ ὁ ἐπίσημος τύπος τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τὰς ἀρχαῖκάς του στήλας. Σωστὸς διωγμός, βλέπετε. Οὕτω, μία ἐκ τῶν διαπρεπεστέρων παιδαγωγῶν, ἡ δποία, καὶ λόγω μορφώσεως

τὸν δι' ἡμᾶς καὶ ἀνησυχαστικὸν δι' ἐκείνους.

* *

Εἶμαι δὲ διλγάθερον ἀριμόδιος νὰ κρίνω τὴν Γραμματικὴν τοῦ κ. Φιλήντα, τῆς δποίας εἰς τὸ ἀνὰ κείρας τεῦχος ἔχομεν τὸ Α' Μέρος, ἡτοι Φωνολογίαν καὶ Γραφήν. Γνωρίζω μόνον ὅτι ἔβραβεύθη εἰς τὸ Διαγώνισμα τοῦ κ. Ψυχάρη, καὶ τοῦτο ἀρκεῖ διὰ νὰ με πείσῃ ὅτι δὲν στερεῖται ἐπιστημονικῆς ἀξίας. Ὁ κ. Ψυχάρης ἥμπορει νὰ εἶνε «αἰρεσιάρχης», ἀλλ' εἶνε καὶ σοφὸς γλωσσολόγος, ὥστε δὲν εἰμπορεῖ νὰ δημιλήσῃ εὐφήμως, καὶ πολὺ διλγάθερον νὰ βραβεύσῃ βιβλίον τῆς ἐπιστήμης του, τὸ δποῖον θὰ ἡτο ἀνάξιον αὐτῆς. Τὸ βλέπω δμως κ' ἐγώ, δπως οἰօσδήποτε ἀναγνώστης, ὅτι εἶνε ἔργον σοφαρόν, εύσυνείδητον καὶ μελετημένον, ἀπ' ἀρχῆς δὲ μέχρι τέλους συντεταγμένον εἰς τὴν δημοτικὴν αὐτὴν γλῶσσαν, τῆς δποίας διδεῖ τοὺς κανόνας. «Οποιος νοιώθει ἀπὸ γλῶσσα, — γράφει ὁ κ. Φιλήντας εἰς τὸν Πρόλογόν του, — θὰ δεῖ πῶς οἱ κανόνες της εἶνε δλωσδιόλου ωμαΐκα συνταγμένοι, καὶ χωρὶς δηλαδὴ ξενισμούς, χωρὶς συνεργειὰ τῆς καθαρεύουσας, γιατὶ ἀφοῦ σκοντάφτουν οἱ γραμματισμένοι μας γράφοντας ωμαΐκα μεταφράζουν τὴν καθαρεύουσα». Οφείλω νὰ παρατηρήσω, δμιλῶν ἐντελῶς ὑπὸ φιλολογικὴν ἢ λογοτεχνικὴν ἐποψιν, ὅτι τὸ κατόρθωμα εἶνε μεγάλον, ἀνάλογον πρὸς ἐκεῖνο τὸ δποῖον ἐπετέλεσεν ὁ κ. Πάλλης, γράφας εἰς τὴν δημοτικὴν μίαν Ἀστρονομίαν καὶ δ ὁ. Ἐφταλιώτης τὴν Ἰστορίαν του. Πρώτην φορὰν γράφεται Γραμματικὴ τῆς ἐθνικῆς γλώσσης ἀπὸ «Ἐλληνα καὶ εἰς τὴν νεοελληνικήν. Νομίζω δμως, ὅτι τὸν σκόπελον τῶν γραμματισμένων μας, οἱ δποῖοι γράφοντες ωμαΐκα μεταφράζουν τὴν καθαρεύουσαν, δὲν κατόρθωσε νὰ τὸν ἀποφύγῃ ἐντελῶς δ κ. Φιλήντας, τὸνλάχιστον ὅσον τὸν ἀπέφυγαν ἡδη ἄλλοι πεζογράφοι, ἡ δὲ «συνεργειὰ» τῆς καθαρεύουσῆς διακρίνεται εὐκόλως εἰς πολλὰ μέρη τοῦ βιβλίου του. Δὲν εἰξεύρω ἀν δὲν εἶνε ἀληθείας καὶ τῆς ζωῆς, κατὰ τοῦ δποῖον τίποτε πλέον δὲν εἶνε ἱκανὸν νάντισταθῇ. Μοιραίως λοιπὸν θὰ πέσῃ μίαν ἡμέραν καὶ ἡ «Ἀκρόπολις τῆς καθαρεύουσῆς». Φαίνεται δμως ὅτι ἀντέχει ἀκόμη, καὶ τόσον πολύ, ὥστε εἰς αὐτὴν νὰ στηρίζουν τὰς ἐλπίδας των οἱ ἐξαρτῶντες τὴν ἐθνικὴν ἐνότητα ἀπὸ τὴν διατήρησιν τῆς τεχνητῆς γλώσσης. Διὰ τοῦτο εἶπα, ὅτι τὸ φαινόμενον τῆς ἐκδόσεως αἰρετικῶν βιβλίων ὑπὸ Κωνσταντινουπολιτῶν, εἶνε ἀξιοσημείω-

ματίσθησαν ἀκόμη οὕτως, ἀλλ' ἵσως σχηματισθοῦν εἰς τὸ μέλλον. Η «φωνολογία» αὐτὴ καὶ ἡ «γραφὴ» εἶνε ἵσα-ἵσα δ, τι μᾶς κάμνει νὰ διαφωνοῦμεν πρὸς τὸν «φανατικὸν» λεγομένους δημοτικιστάς. Εὔμεθα περισσότερον ὑπὲρ τῆς Ἰστορικῆς δρομογραφίας ἀφ' ὅσον εἶνε δ κ. Φιλήντας, νομίζομεν δὲ δτι αἱ λέξεις πρέπει νὰ μένουν καπάως περισσότερον ἀπειράκτοι καὶ γνώριμοι πρὸς τὸν κατά παράδοσιν γραπτὸν λόγον, ἀφινομένου πάλιν δλου τοῦ δικαιώματος εἰς τὸν ωμαΐκονος λάρυγγας νὰ τὰς προφέρουν δπως τὰς προφέρουν. Διὰ τοῦ δμαλισμοῦ τῆς κλίσεως π. χ. τὸ θηλυκὸν αὐτηρὸν ἔγινεν αὐτηρόη. Ἀλλὰ νὰ γράφῃ κανεὶς ἀστηρή, διότι τὸ φσ δὲν προφέρεται πλέον εὔκολα, τοῦτο μοῦ φαίνεται ὑπερβολή. Υπερβολικὴ ἐπίσης μοῦ φαίνεται καὶ ἡ γραφὴ ἀφιλογία ἢ ἀφιβάλλω (ἀμφιβολία, ἀμφιβάλλω) ἐν ὃ λαίκωτα προφέρεται σήμερον ἀν φιβολία ἢ ἀφιβάλλω. Ισως μὲ τὸν καιρὸν ἡ λέξις — καὶ ἡ Γραμματικὴ — θὰ κατατήσῃ δπως τὴν διδάσκει δ κ. Φιλήντας ἀλλὰ διατὶ νὰ προτεξωμεν τόσον;

* *

Ο κ. Φωτιάδης ἐπύπωσεν εἰς ἔνα τετρακοσιοσέλιδον τόμον τὰ ἄρθρα, τὰ δποῖα εἶχε δημοσιεύσει εἰς τὸν «Ταχυδρόμον» τῆς Κωνσταντινουπόλεως περὶ τοῦ Γλωσσικοῦ ζητήματος. Τοῦ βιβλίου προτάσσεται μακρὸς καὶ ἵσως δλίγον ἀνιαρὸς πρόλογος, — γραμμένος αὐτὸς εἰς τὴν δημοτικήν, — καθὼς καὶ μία ἀπάντησις εἰς τὸ ἄρθρον τοῦ Χατζηδάκι περὶ τῆς «Νεωτάτης Φάσεως τοῦ Γλωσσικοῦ Ζητήματος». («Παναθήναια», 15 Ιανουαρίου), τὴν δποίαν δὲν ἐδέχθησαν νὰ δημοσιεύσουν — σημειόνει δ συγγραφέυς, — οὕτε τὰ «Παναθήναια» ούτε ἡ «Ἀκρόπολις». Δὲν γνωρίζομεν διατὶ δὲν τὴν ἐδημοσίευσεν ἡ «Ἀκρόπολις». Τὰ «Παναθήναια» δμως εῦρον πολλὰ πειράγματα καὶ δλίγα ούσιωδη εἰς αὐτὴν τὴν ἀπάντησιν, ἐνόμισαν δὲ δτι ἡ δημοσίευσις αὐτῆς εἰς τὸ ἴδιον περιοδικὸν θὰ ἡτο ἔλλειψις ἀβρότητος πρὸς ἔνα συνεργάτην. Ἀλλ' εἶμαι βέβαιος ὅτι μετὰ καρᾶς θὰ ἐδημοσίευαν οἰονδήποτε ἐκ τῶν ἄλλων ἄρθρων τοῦ κ. Φωτιάδου, τῶν ἀποτελούντων αὐτὸν τὸν τόμον, εἰς τὸν δποῖον ἡ δρομοφροσύνη, ἡ λογική, ἡ μετριοπάθεια, ἀμιλλῶνται πρὸς τὸν συνεργάτην, τὴν παρατηρητικότητα, τὴν εὐφρίσιαν καὶ τὴν χάριν.

Η μελέτη τοῦ κ. Φωτιάδη εἶνε τωόντι μία τῶν σπουδαιοτέρων ἐξ ὅσων ἔγραφησαν περὶ τοῦ Ζητήματος, ἔχει δὲ καὶ τοῦτο τὸ ἴδιαζον, ὅτι τὸ ἔξεταζει ὑπὸ ἐποψιν δλως νέαν καὶ πρα-

κτικήν, ήτοι υπὸ ἐκπαιδευτικὴν ἔποψιν. Εὔμεθα Ἰωσὶς τὸ μόνον "Ἐθνος τοῦ κόσμου, ὃπου ἡ μητρικὴ γλῶσσα δὲν διδάσκεται εἰς τὸ Σχολεῖον. Τὸ παιδίον, ἔξερχόμενον ἀπὸ τὰς μητρικὰς ὁγκάλας, διὰ νὰ παραδοθῇ εἰς τὸν διδάσκαλον, δὲν ἔχει νὰ μάθῃ, δπως παντοῦ ἀλλοῦ, πῶς ν' ἀναγινώσκῃ καὶ πῶς νὰ γράφῃ αὐτὴν τὴν γλῶσσαν, τὴν δποίαν ἥδη διμιεῖ, ἀλλὰ πρέπει προπατὸς νὰ τὴν ἀλλάξῃ, νὰ μάθῃ δτὶ τὸ φωμὶ λέγεται ἀρτος καὶ ἡ μάρα μήτηρ! Καὶ ἀρχίζει εὐθὺς τὸ δυστυχισμένον μὲ τὴν γραμματικὴν τῆς ἀρχαίας, μιᾶς γλῶσσης δηλαδὴ νεκρᾶς, τὴν δποίαν οὐδέποτε θὰ διμιήσῃ καὶ προπάντων οὐδέποτε θὰ αἰσθανθῇ. Τί ἀποτελέσματα ἔχει τὸ κακὸν τοῦτο, δυνάμει τίνων προιλήψεων ἀνφίσταται καὶ πῶς εἰμπορεῖ νὰ διορθωθῇ, ἵδον τί ἔξετάζει εἰς τὸ βιβλίον τοῦ δ. κ. Φωτιάδης. Κατὰ τὴν γνώμην τού, τὸ παιδίον πρέπει κατ' ἀρχὰς νὰ διδάσκεται τὴν μητρικήν, τὴν ζωντανήν γλῶσσαν, καὶ ἔπειτα, εἰς τὰ τελευταῖα μόνον ἔτη τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως, ἀν θέλῃ, ἀν τῷ εἶνε χρήσιμον, νὰ σπουδάζῃ καὶ τὴν ἀρχαίαν, δπως σπουδάζει καὶ τὴν Αστινικήν. Μὲ τοιοῦτον πρόγραμμα, κατὰ τὸν συγγραφέα, εἰμπορεῖ νὰ ἐπέλθῃ μία Ἐκπαιδευτικὴ Ἀναγέννησις, ἐκ τῆς δποίας δικαιούμεθα νὰ ἐλπίζωμεν καὶ ἀλλας πολλάς.

Δυστυχῶς, δ χῶρος δὲν μᾶς ἐπιτρέπει νὰ εἰ-

σέλθωμεν εἰς λεπτομερείας, καὶ νάπαριθμήσωμεν τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ κ. Φωτιάδου καὶ νάναπτύξωμεν δλον τοῦ τὸ πρόγραμμα, καὶ νὰ ἴδωμεν τὰ ἐπιδεκτικὰ ὀντιρρήσεως. Συνιστῶμεν δμως θερμῶς τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ὄραίου του βιβλίου. Ἐξ αὐτοῦ θὰ πεισθῇ καὶ ὁ προληπτικώρος πόσον εἶνε μέγα καὶ ἀπαραδειγμάτιστον τὸ ἀδίκημα, τὸ δποίον προσγίνεται εἰς τὸν ἔλληνόπαιδα ἐκ τῆς κακίας τοῦ σημερινοῦ ἐκπαιδευτικοῦ μας συστήματος, καὶ θὰ διμολογήσῃ, δτὶ ἀν δὲν εἶνε καλὸν τὸ πρόγραμμα τοῦ κ. Φωτιάδη, ἔξαπαντος δμως χρειάζεται ἐν ἄλλο πρόγραμμα, οἰνοδήποτε, ἀρκεῖ νὰ καταρρίπτῃ τὸ κρατοῦν σύστημα καὶ νάφαιρῃ ἀπὸ τὰς χειρας τῶν διδασκάλων τὴν δύναμιν νὰ κακουργοῦν ἀσυναισθήτως κατὰ τοῦ δυστυχοῦς "Ἐθνους".

Αὐτὸ εἶνε δλον τὸ ζήτημα. Θὰ λυθῇ ποτέ; Θὰ λυθῇ ἄρα γε μὲ τὸν καιρόν; Καὶ δταν θὰ ὀριμάσῃ ἡ ἴδεα ἀρκετά, ὥστε νὰ τὴν υἱοθετήσουν καὶ οἱ ἰσχύοντες καὶ νὰ ενρεθῇ ὑπουργὸς τῆς Παιδείας ἵκανὸς νὰ την ἐφαρμόσῃ, μήπως θὰ εἶνε πολὺ ἀργά;

«Τὸ γλωσσικὸν ζήτημα ἐν Ἑλλάδι ἐπείγει πολὺ περισσότερον ἀπὸ τὸ στρατιωτικόν», ἔλεγε κατ' αὐτὰς δ Κρουμπάχερ εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Μονάχου. Καὶ ἡμεῖς ἀκόμη συζητοῦμεν, εὐχόμεθα καὶ ἐλπίζομεν. . .

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ

ΕΚΘΕΣΙΣ ΑΘΗΝΩΝ

Η μία κατόπιν τῆς ἀλλῆς αἱ ἐκθέσεις διαδέχονται ἀλλήλας ἐφέτος, καὶ εἰς τὸν μὴ γνωρίζοντα πῶς αὐταὶ διοργανοῦνται, θὰ ἐπήρχετο ἡ ἴδεα ὅτι πραγματικῶς ἡ καλλιτεχνικὴ μας παραγωγὴ ὑπῆρξε τοιαύτη, ὥστε ἡ μία ἢ αἱ δύο ἐκθέσεις, αἱ διποδήποτε γνωσταὶ ἐν Ἀθήναις, νὰ μὴν εἶναι ἀρκεταὶ νὰ περιλάβουν αὐτήν. Καὶ ἀν δὲ τὸ κύριος λόγος δὲν εἶναι αὐτός, μόλια ταῦτα κανεὶς δὲν ἡμιπορεῖ νὰ ἀρνηθῇ, δτὶ κατὰ τὰ τελευταῖα αὐτὰ χρόνια ἡ καλλιτεχνικὴ κίνησις ἐπῆρε νέαν ὄλως ὥθησιν καὶ ἀληθινὴ πρόοδος ἐσημείωσε τὴν ἐργασίαν τῶν καλλιτεχνῶν μας καὶ ἴδιως τῶν ζωγράφων. Αἱ τελευταῖαι ἐκθέσεις διακρίνονται διὰ τὴν συστηματικότεραν καὶ εὐπροσωπότεραν διοργάνωσίν των. Χάρις δὲ εἰς τὴν ἐκθεσιν τοῦ "Παρνασσοῦ" ἔγιναν γνωστοὶ καὶ ἥλθαν εἰς στενωτέραν ἐπικοινωνίαν δλοι οἱ "Ἑλληνες ζωγράφοι. Οὕτω αἱ Ἀθῆναι τείνουν ἐντὸς δλίγουν, νὰ καταστοῦν καλλιτεχνικὸν κέντρον ἀξιού καταστέρας προσοχῆς. ἀν μὴ ἡ παρατηρουμένη αὐτη κίνησις μείνῃ μόνον φαινομενικὴ καὶ ἀποτέλεσμα διαιρέσεως καὶ διχονοιῶν μεταξὺ τῶν καλλιτεχνῶν. Διότι πραγματικῶς μόλιη τὴν καλλιτεχνικότεραν δψιν τῶν ἐφετεινῶν ἐκθέσεων, δχι ἡ ἀνάγκη ἀλλ' αἱ προσπάθειαι καὶ ἡ θέλησις τῶν διοργανωτῶν ἀπῆτησεν νὰ παρουσιάσουν αὐτὰς περισσότερας τῆς μιᾶς. Εἰς δλας αὐτὰς τὰς ἐκθέσεις δ κυρίως πυρὸν ὀλόγυρα εἰς τὸν δποίον περιστρέφεται δλη ἡ προσοχὴ καὶ ἡ ἀξία, εἶναι τὸ ἔργον ἐνδὸς δύο ἡ τὸ πολὺ τριῶν καλλιτεχνῶν, δλα δὲ τὰ ἐπίλοιπα χρησιμεύουν ὡς συμπληρώματα πρὸς κάλυψιν τῆς γυμνοτήτος τῶν τοίχων. Τὰ καλὰ ἔργα, ἀποτέλεσμα εὐσυνειδήτου ἐπιμόνου καὶ εἰλικρινοῦς ἔργασίας, καὶ εἰς τὰς τρεῖς διοργανωθείσας ἐφέτος ἐκθέσεις εἶναι ἀκριβῶς τόσα δσα ἀρκοῦν διὰ νὰ ἀποτέλεσουν μίαν καὶ μόνην ἀληθῶς εὐπρόσωπον καὶ ἀξίαν πάσης προσοχῆς ἐκθεσιν. "Εκθεσιν δπον ἡ ἐντύπωσις νὰ μὴ μεταπίτη διαρκῶς, καὶ τὰ καλὰ ἔργα νὰ μὴ χάνουν ἀπὸ τὴν κακὴν καὶ ἐνοχλητικὴν γειτονιάν. Μία τοιαύτη ἐκθεσις, ἡ

δποία θὰ ἐπιτευχθῇ μόνον δταν πατάχθῃ ἡ κακῶς ἐννοούμενη ἐπιείκεια καὶ παύσουν αἱ τυχὸν μικροφιλοτιμίαι τῶν καλλιτεχνῶν, θὰ δυνηθῇ νὰ παταστῇ ἀληθὲς καλλιτεχνικὸν κέντρον, δπον γὰ παρουσιάζεται μέρος τοῦ σφρίγους καὶ τῆς ζωῆς τοῦ ἔθνους. Η ἀληθῆς δὲ ζωὴ ἐνδὸς ἔθνους εἶναι κυρίως ἡ πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ αὐτοῦ πρόοδος καὶ πρόκοπή. Οὐδέποτε ἡ περιφρονημένη ίστορία τῶν βιζαντινῶν χρόνων θὰ ἐγίνετο σήμερον θέμα γενικῆς μελέτης καὶ προσοχῆς, ὑστερα μάλιστα ἀπὸ τόσας ὑβρεις καὶ ἀφορισμοὺς ἐναντίον της, ἐὰν ἡ μακρὰ ἐκείνη ἐποχὴ δὲν περιεῖ καὶ δὲν ἐνέκλειε μέσα της τόσην ἀφορινὴν πνευματικὴν ζωὴν καὶ περισσήν καλλιτεχνικὴν ἐκδήλωσιν ποικίλης τέχνης παρουσιαζούμενην ἐν δλῃ τῇ λάμψει καὶ τῇ γοητείᾳ της εἰς τὸν λαβυρινθόδη καὶ θαυμάσιον βίον της.

Διὰ νὰ γείνῃ δμως βαθμηδὸν ἡ ἐκδήλωσις αὐτη ὑπάρχει ἀνάγκη κάποιου κέντρου συγκεντρώσεως ἀπὸ τὸ δποίον δς δ' αὐλάκων νὰ διαχέται βεβαία, καὶ ἀφορονος νὰ φέγη εἰς τὰς φλέβας τοῦ ἔθνους καὶ νὰ ἐκδηλοῦται εἰς τὴν καθημερινὴν αὐτοῦ ζωῆν.

**

"Ἡθελα τὰ παρουσιαζόμενα ἔργα εἰς τὰς διαφόρους ἐκθέσεις νὰ μὴ φέρουν κανέν τονμα, κανέν ἐνδεικτικὸν σημείωμα εἰς τὴν εἰκόνα, δπως ἡ ἀπομένουσα ἐντύπωσις ἐκ τούτων σχηματίζεται ἀνευ οὐδεμιᾶς ἐπιβολῆς καὶ ἀπηλλαγμένη πάσης συμπαθείας προσωπικῆς πρὸς τὸν καλλιτεχνην. Διότι ἐπὶ τέλους ἡ ἵκανότης καὶ ἡ σχετικὴ προκοπὴ καὶ πρόοδος τοῦ τεχνίτου ἀφορᾷ εἰδικότερον μόνον τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους του. Πάντοτε θὰ ὑπάρχουν καλοὶ ζωγράφοι, καὶ ἀλλοι πάλιν, μολονότι κάποιοι τῆς τέχνης των, θὰ εἶναι ζωγράφοι κακοί, διότι καὶ τὰ γοῦστα εἶναι πολλὰ καὶ ποικίλα, καθένα δὲ ἀπὸ αὐτὰ ἀνακηρύττει καὶ τοὺς μεγάλους του ζωγράφους. 'Εκείνο δμως ποῦ ἀφορᾷ κυρίως τὴν τέχνην καὶ ἐπομένως καθίσταται ἀνωτέρου ἐνδιαφέροντος εἶναι οἱ δλίγοι εἰκαστοί σπινθῆρες, τὰ

μικρὰ ἔκεινα μόρια τῆς ἀπολύτου ὁραιότητος καὶ ἀληθείας, τὰ δοῦλα ἀπαντᾶ κανεὶς σκορπισμένα εἰς διάφορα ἔργα. Καὶ ἀκριβῶς αὐτὸς εἶναι ὁ σκοπὸς μιᾶς συνκεντρώσεως ἐπὶ τὸ αὐτὸν πολλῶν ἔργων. Ἐκεῖ ἀνετάερον καὶ μὲ περισσοτέραν βεβαιότητα ἡμιπορεῖ νὰ ἀναζητήσῃ κανεὶς τὰ ψυχία αὐτὰ τῆς ὁραιότητος. Ή συγκομιδὴ δὲ αὐτὴ τῶν ψυχίων τῆς λάμψεως εἶναι καὶ τὸ μόνον ὅφελος καὶ ἡ προαγωγὴ τῆς τέχνης.

Εὐτυχῶς διὰ τὴν ἐν Ἑλλάδι γραφικὴν οἱ ζωγράφοι καλλίτερον ἀπὸ δλους τοὺς ἄλλους ἔργατας τοῦ πνεύματος εὔρον τὸν δρόμον των διέκριναν, καλλίτερον τὸν ἔαυτόν των καὶ ἥδη ἀσφαλέστερα προχωροῦν πρὸς τὴν τέχνην.

Εἰς τὴν ἔκθεσιν τῶν Ἀθηνῶν τὴν διοργανωθεῖσαν εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν ἑοτῶν τοῦ Δημιαρχείου, παρουσιάζεται ἀκριβῶς δλοφάρανερα ἡ προσπάθεια αὐτὴ τὴν δούλαν ἀνωτέρῳ ἀνεφέραμεν περὶ μιᾶς ἀποτελεσματικῆς, χαρακτηριστικῆς καὶ συνάμα κομψῆς συγκεντρώσεως ἐπὶ τὸ αὐτὸν τῆς εἰλικρινοῦς καὶ εὐσυνεδήτου ἔργασίας μιᾶς μερίδος τῶν ζωγράφων μας.

Σχεδὸν δῆλοι οἱ μὴ λαβόντες μέρος εἰς τὴν ἔκθεσιν τοῦ Παραστασοῦ ἔκθετον εἰς αὐτήν. Ο Ροϊλός, δ. Α. Δημητρίου, δ. Χατζῆς, δ. Λεμπέσης, δ. Μποκατσιάμπης, δ. Γιαλινᾶς, δ. Οίκονόμου, δ. Γεραλῆς, δ. Λαμπάκης, δ. Γιαλούσης, δ. Κοντόπουλος, δ. Αριστεύς, δ. Λάιος, ή Σκουφού, δ. Βικάτος καὶ ἄλλοι. Ἄλλ' ἡ ψυχὴ τῆς δῆλης ἔκδεσεως εἶναι δ. κ. Γ. Ροϊλός. Τὸ ἔργον του μεγαλοπρεπὲς ἐπιβάλλεται ὀμέσως, αὐτὸν μόνον κυριαρχεῖ δῆλης τῆς αἴθουσῆς καὶ δίδει μίαν φυσιογνωμίαν εἰς δῆλην τὴν ἔκθεσιν.

Ο κ. Ροϊλός δ κατ' ἔξοχὴν πλέον στρατιωτικὸς ζωγράφος τῆς Ἑλλάδος, παρουσιάζει πλευστά ἔργα, ἀλλὰ τὰ κυρίως ἔνδιαφέροντα εἶνε οι στρατιωτικοί του πίνακες, τὰ Φάρσαλα καὶ τὰ Γεντζέλια. Διὰ νὰ κατανοήσῃ δμως κανεὶς καὶ νὰ ἔκτιμησῃ δεόντως τὰς εἰκόνας αὐτὰς πρέπει νὰ προσέξῃ καὶ νὰ παρατηρήσῃ ἐπισταμένως τὰ πολυπληθῆ σκίτσα, τὰ δοῦλα ὁ ζωγράφος ἔχει σκορπισμένα καθ' δῆλην τὴν αἴθουσαν. Ἐκεῖ θὰ ἀντιληφθῇ δῆλην τὴν τέχνην τοῦ καλλίτερον εἰς τὸ σχεδίασμα καὶ τὴν τελείαν ἀπομίμησιν καὶ ἀναπαράστασιν τῆς φύσεως.

Ἀκριβέστατος παρατηρητὴς ἀποδίδει συχνότατα τὴν ζωὴν καὶ τὴν κίνησιν τῶν προσώπων καὶ τῶν πραγμάτων, χωρὶς δμως νὰ κατορθώῃ πάντοτε νὰ συλλαμβάνῃ καὶ τὴν ψυχὴν των. Δι' αὐτὸν καὶ εἰς τὸν μεγάλον πίνακα

τῶν Φαρσάλων, δπου δῆλος αὐτὸς δ κόσμος συνενοῦται εἰς ἐν δλον, τοῦ λείπει ἡ ψυχὴ, ἡ στενὴ ἔκεινη ἑνωσις, ἡ δούλα θὰ ἀποτελέσῃ τὴν σύνθεσιν. Καὶ δπως εἰς αὐτά, ἔτσι καὶ εἰς τὰ χρώματα λείπει ἡ ψυχὴ ἡ δούλα μὲ μίαν λάμψιν, μὴ δυναμένην τὰ καθοισιδῆ, σχεδὸν μυστηριώδη, καὶ μὲ μίαν γλυκύτητα ρευστῆς ἀπαλότητος θὰ τὰ ἔχαρακτήσει καὶ θὰ τὰ καθίστα χρώματα ἐλληνικά. Ἀπὸ τὸ δλον ἔργον ἀπουσιάζει ἡ συγκίνησις καὶ ἡ βαθεῖα ἑντύπωσις ἡ δούλα ὠφειλε νὰ ἀπομένῃ. Ἡ ἀληθεία δμως εἶνε δτι τὸν καλλιτέχνην δὲν τὸν ὑποβοηθεῖ καὶ τὸ δέμα, τὸ δούλον αὐτὸν καθ' ἐαυτὸν δὲν εἶνε κανένα δέμα ἀλλὰ μία σχεδὸν φωτογραφικὴ ἀπεικόνισις μιᾶς στιγμῆς. Διὰ νὰ ἀποδῷ τὴν συγκίνησιν καὶ νὰ φθάσῃ εἰς τὸν κυρίως σκοπὸν τῆς τέχνης, ἔπρεπε νὰ ἔγκυλπωθῇ καὶ δέματα ἐμπερικλείοντα μέσα των ζωῆς, ἵσως δὲ θὰ τὸ κατώφθωνεν αὐτὸν ἡ στιβαρὰ καὶ δυνατὴ χειρ τοῦ καλλίτερον, ἀν ἀνεξήτει τὰ δέματά του εἰς τὴν ίστορίαν τῆς μεγάλης μιᾶς. Ἐπαναστάσεως. Ἐκεῖ ἡ βεβαία τέχνη τον θὰ εὑρισκεν εὐρέως περισσὴν τὴν ζωὴν καὶ σφριγώσαν. Εἰς τὰ Γεντζέλια δ καλλιτέχνης εῦρεν ἐν μέρει ἀκριβῶς δτι λείπει ἀπὸ τὴν προηγούμενην εἰκόνα. Τὰ χρώματά του ἐδῶ εἶνε φυσικότερα, ἔγκλεισον εἰς μεγάλην δόσιν τὴν μαγικὴν ὁραιότητα ἐνὸς ἐλληνικοῦ ἡλιοβασιλέματος καὶ ἐν τῷ συνόλῳ η εἰκὼν περιέχει πολλὴν ζωὴν, ἀλληθείαν καὶ πόνησιν. Τὰ Γεντζέλια ἀποτελοῦν ἀληθητικὴν ἐπιτυχίαν τῷ κ. Ροϊλού.

Μετὰ τὸν κ. Ροϊλὸν ἡ χαρακτηριστικωτέρα μορφὴ εἰς τὴν ἔκθεσιν αὐτὴν εἶναι δ. κ. Ἀλ. Δημητρίου. Ζωγράφος τῆς αἰσθήσεως καὶ τῶν βαθειῶν ἐντυπώσεων, συλλαμβάνει τὴν φύσιν εἰς τὰς στιγμάς της, δόπτε ὑπὸ ἐνα φῶς ἀπόδοπτον η κάποιαν ὄλλην περίστασιν εἶναι πράγματι ὁραία, η αὐτὸς εὑρισκόμενος εἰς μίαν ἰδιαιτέραν ψυχικὴν διάθεσιν, κατορθώνει νὰ ἔξωτερικεύῃ τὴν λανθάνουσαν ὁραιότητα ἐν τῇ φύσει. Εἰς τὰς τοπιογραφίας του η φύσις εἶναι ζωτανή, πάλλουσα, αὐτὸς δὲ εἶναι δ ποιητὴς δ δούλος τὴν κάμνει νὰ διμιῇ. Εἰς τὰς συνθέσεις του μεταχειρίζεται τὴν ὑπερβολικότητα, κάτι τι ποὺ φθάνει τὸ ἀφύσικον διὰ νὰ τονίσῃ μὲ δύναμιν τὸ κυρίως χαρακτηριζόντων καὶ νὰ ἀποδῷ εἰς τὴν ἐντέλειαν τὴν ἰδέαν τὴν δούλαν θέλει νὰ ἐκφράσῃ. Γνωρίζει τὸ μυστήριον τῆς τελείας ἀρμονίας τῶν ποικιλοτέρων καὶ τὴν εύρεσιν τῶν γλυκυτέρων καὶ σπανιωτέρων χρωμάτων. Η εἰκών του 'Ἐν ἀρχῇ θέρος μὲ τὴν ἀρμονίαν τῶν ἔξεζητημένων χρωμάτων τῆς

παρουσιάζει ἀληθινὴν σύνθεσιν ἐν τῇ ἀπλότητι της μόδην τὸ κοινὸν καὶ τετριμμένον τὸ παρατηρούμενον ἐκ πρώτης ὄψεως εἰς αὐτήν. Εἰς τὸ σῶμα ἔκεινο τὸ ἀναπαυόμενον καὶ μόδη ταῦτα εδύσικόμενον ἐν πλήρει δργασμῷ, διακρίνεται ἡ ἐνέργεια, καὶ ἡ ἐκ ταύτης κόπωσις διαγράφεται εἰς τὸ πρόσωπον.

Ο κ. Λεμπέσης ἐκ τῶν διαφόρων κεφαλῶν τὰς δούλας ἔκθετε δεικνύει χρωστήρα δυνατόν. Ἰδίως ἡ κεφαλὴ τοῦ Καποντσίνου φανερώνει εὐχέρειαν μεγάλην εἰς τὸ σχεδίασμα, χρωματισμὸν φυσικὸν καὶ γλυκὺν καὶ ἐν γένει ἐκδήλωσιν τέχνης μεγάλης. Δυστυχῶς τὰ παρουσιάζόμενα ἔργα εἶναι ἔργασία παλαιοτέρα τοῦ καλλίτερον καὶ δὲν ἐκτίθεται τίποτε νεώτερον διὰ νὰ ἴδωμεν τὴν ἔξελιξιν τοῦ ἴσχυροῦ του ταλάντου. Θὰ ἐπιμυμούσαμεν διακαῶς νὰ ἐβλέπαμεν νεώτερον ἔργον του.

Παρατηρῶν τις τὰ ἔργα τοῦ κ. Χατζῆ νομίζει δτι δ καλλίτερης ἀναπαριστᾶ τὴν φύσιν ἐκ μνήμης. Ἀποδίδει εἰς αὐτὴν χρώματα βεβαίως οὐχὶ κατ' εὐθείαν ἀπὸ αὐτὴν παραμένα μόδηα ταῦτα ἡ ἑντύπωσις δὲν εἶναι κανόλου δυσάρεστος. Πολλαὶ τῶν θαλασσογραφιῶν τοῦ κ. Χατζῆ ἔχουν ἰδιαιτέραν ποίησιν καὶ πολλὴν χάριν. Τὰ ἔργα τῶν κ. κ. Μποκατσιάμπη καὶ Γιαλινᾶς ἔχουν κάποιαν ἀδελφικὴν δμοιότητα εἰς τὴν τεχνοτροπίαν καὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν θεμάτων. Ο δρόμος των εἶναι πλέον προσδιωρισμένος: ἔφθασαν εἰς ἔνα βαθμὸν δρισμένης τυπικῆς ὁραιότητος καὶ εἶναι προωρισμένα νὰ σταματῶσι πάντοτε εὐχαρίστως τὴν προσοχὴν καὶ τὸν θαυμασμὸν τοῦ κοινοῦ.

Τελευταίως προσετέθη εἰς τὴν ἔκθεσιν ἐν ἔργον τῆς κ. Κλ. Ἀσπριώτου, ἡ προσωπογραφία τοῦ κ. Μιχαηλίδου ἐν συμπλέγματι μετὰ τοῦ μικροῦ υἱοῦ του, ἡ δούλα διακρίνεται καὶ μεταξὺ δλων τῶν ἄλλων προσωπογραφιῶν. Η διοργανώτρια τῆς ὁραιάς καὶ κομψῆς ἐκθέσεως τῶν «Παναθηναίων», δπως εἰς δῆλα σχεδὸν τὰ ἔργα της, καὶ εἰς τὴν εἰκόνα αὐτὴν δὲν

ζητεῖ μόνον νὰ πάρουσιάσῃ ἐν ἀπλοῦ πορτραΐτο, ἀλλ' ἀληθῆ πίνακα μὲ τὴν ποίησιν τὴν δούλαν σκορπίζει εἰς αὐτόν. Κατορθώνει νὰ ἀποδίδῃ μίαν ψυχήν, νὰ ἔξωτερικεύῃ τὸν ἔσωτεροικὸν ἄνθρωπον. Εἰς τὴν παροῦσαν δὲ προσωπογραφίαν ἀποδίδει τελείως καὶ τὴν ἔξωτερηκήν δμοιότητα. Ἰδιαιτέρως ἐπιτυχὲς είναι καὶ τὸ χρονιζόν βάθος εἰς τὴν εἰκόνα αὐτήν, δπου ἐναρμονίζονται τελείως εἰς τὴν ἥρεμον ἀνάμιξιν τῶν διαφόρων ἀποχρώσεων τοῦ κιρίνου τὰ δύο τελείας ἀντιθέσεως εἰκονιζόμενα πρόσωπα.

Μεταξὺ τῶν γλυπτικῶν ἔργων, τὰ χαρακτηριστικῶν, μολονότι σκύτσα ἀπλᾶ, ἀνήκουν εἰς τὴν σμίλην τοῦ φίλου καλλίτερον κ. Θ. Θωμοπούλου. Ο καλλίτερης πολὺ συχνὰ ἀρέσκεται νὰ παρουσιάζῃ σκίτσα, δπου δμως, καλλίτερα ἀπὸ πολλὰ τελειωμένα ἔργα, μᾶς λέγει πολὺ περισσότερα πράγματα. Ἐχει βαθεῖαν τὴν ἀντιληφτίν τῶν προσώπων καὶ τῶν πραγμάτων. Πάντοτε ζητεῖ μίαν ἰδέαν κ' ἔνα αἰσθηματικά πολλὰ τελειωμένα τὸν παραπάνω του. Εχθρὸς τῆς τυπικῆς καὶ προσδιωρισμένης ὁραιότητος, τὴν ἀποφεύγει καὶ δλονέν ἀπομακρύνεται τῶν παλαιοτέρων του συναδέλφων. Ἀπὸ ἔνα βαθὺν συναίσθημα ἡ μίαν δυνατήν σκέψην καὶ ἀπὸ τὴν ἀποτύπωσίν της προσπαθεῖ νὰ ἔγκαγάγῃ τὴν ἑντύπωσιν τοῦ ὁραίου Μολονότι δμως ἀπομακρύνεται τῆς παλαιᾶς τέχνης, τὸν τρόγει καὶ αὐτὸν ἐν μέρει δ ἀλισσοκισμὸς καὶ ἰδίως δσον ἀφορᾷ τὴν ἀντιληφτίν τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς τέχνης. Δὲν ἡμπορεῖ ν' ἀποχρωισθῇ ἀπὸ τὰ προσφιλῆ εἰδωλα—ἐδῶ πλέον δχι τὰ εἰδωλα τῆς γλώσσης—εἰς τὰ σύμβολα καὶ τὰς ἀλληγορικὰς παραστάσεις.

Ἄπο τὸν κ. Θωμόπουλον περιμένομεν πλέον ἔνα τελείωτερον ἔργον, ἔνα σχέδιον μεγάλο ἔργον ἀντάξιον τοῦ ἴσχυροῦ του ταλάντου καὶ τῆς γονίμου καὶ δυνατῆς εἰς σκέψεις καὶ εἰς σύλληψην φαντασίας του.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΑΚΡΗΣ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

ΟΜΙΛΙΑ ΜΕ ΤΟΥΣ ΜΕΓΑΛΟΥΣ

— Καὶ πῶς σοῦ ἐπῆλθεν ἡ ἴδεα;

— Κάποιες εἶχα τὴν ἕορτήν μου. Ἡλθαν νὰ μὲ συγχαροῦν 200 ἄνθρωποι. Αἰφνιδίως ἐνῷ εὐρισκόμην μεταξὺ μιᾶς τούρτας καὶ ἐνὸς μπουκέτου, μεθυσμένος ἀπὸ τὸν ὕμνον ποῦ ἡ-κονα διότι ἔτυχε νὰ ὀνομάζωμαι Δημήτριος, μοῦ ἐπῆλθεν ἡ δίψα τοῦ πλήθους. Τὴν ἐπο-μένην ἔγεινα πολιτευόμενος.

— Ἀμέσως;

— Δὲν ἔχοιειάστητο ἀργοπορία. Παρεκάλεσα τοὺς φίλους μου νὰ ψυχρίζουν διτὶ προορίζομαι διὰ τὸ πολιτικὸν στάδιον καὶ νὰ ἐκφρά-ζουν δισταγμοὺς διτὶ θὰ δεχθῶ. Πρὶν ἀπο-κήσω ὁρισμένας πολιτικὰς ἀρχάς, μοῦ ὑπέ-δειξαν διτὶ πρέπει νὰ ἀποκήσω ἔνα καπέλλο κάπως ψηλότερον. Ἀλλος μὲ συνεβούλευσε νὰ ἀφήσω γένεια, καὶ ἄλλος νὰ διαβάσω τὸ Σύν-ταγμα. Καθὼς ἀπεδείχθη κατόπιν, αἱ συμβου-λαὶ ἥσαν πολύτιμοι, ἐκτὸς τῆς τελευταίας ἡ δοπία ἀκόμη δὲν μοῦ ἔχοιειάσθη. Δὲν ἐπέρασε πολὺς καιρὸς ὅταν ἀνεκάλυψα διτὶ ὁ ἔξαδελ-φος τῶν πάππων μοῦ εἶχε λάβει μέρος εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Παλαιμῆδου. Ἀπαραίτητος ἦτο αὐτὸς ὁ Ἰστορικὸς τίτλος. Οἱ ἄλλοι εὐρέ-θησαν εὔκολα, λόγου χάριν διτὶ εἴμαι νέος, διτὶ βλέπω μετὰ δακρύων αὐτὴν τὴν κατάστασιν κτλ.

— Παρούσιαίσθης μὲ νέας πολιτικὰς ἴδεας εἰς τοὺς ἔκλογες;

— Κατ' ἀρχὰς ναί. Κατόπιν δύως εἶδα διτὶ ἔπρεπε καὶ νὰ ἔχω πολιτικὰς ἴδεας, διὰ τοῦτο ἔγκατέλειψα αὐτὸς τὸ σχέδιον ὡς ἀνεφάρμο-στον. Ἄλλ' ἔπρεπε νὰ εἴμαι κατὶ τι. Ο μακα-ρίτης διθεῖος μου ὑπεστήριζεν διτὶ πρέπει νὰ πλησιάσω τὸν λαόν. Ο τίτλος «φίλος τοῦ λαοῦ»

τὰ λέγει ὅλα καὶ δὲν ὑποβάλλεται εἰς πολλὰς ἔξηγήσεις. Ἐνας ἀντιμούραρχος ἀπόστρατος ἐπέ-μενεν διτὶ πρέπει νὰ ὑποστηρίξω τὴν ἐπαναφορὰν τῆς φοιτητικῆς φάλαγγος. Ο πατέρας μου ἐγνω-μοδότησεν διτὶ τίποτε δὲν θὰ κάμω ἐὰν δὲν κατηγορήσω τὸ Πολίτευμα ὡς ἔλεσινδὸν καὶ δὲν βαπτίζω παιδιά. Ἀπὸ ὅλας αὐτὰς τὰ ἀρ-χὰς ἔκρατησα κατὶ τι τὸ διποῖον δὲν ὀρίζεται, τὸ διποῖον εἶνε ἔτσι, ἄλλα εἶνε καὶ ἄλλοιδε-

Αὗτὸς τέλος πάντων τὸ διποῖον ὀνομάζεται πο-λιτικὴ καὶ τὸ διποῖον ὁνυμίζεται ἀπὸ τοὺς ἀ-σκοὺς τοῦ Αἰόλου. Σήμερον ἔχω κόμμα. Αὐ-ριον μπαίνω εἰς τὴν Βουλήν. Μεθαύριον ποιὸς ἡξεύρει τί συμβαίνει... Ο Φραισσινὲ εἰς τὴν Γαλλίαν δὲν ἥτο εἰδικός διὰ τὸ ὑπονο-ργεῖον ποῦ ἐπῆρε καὶ δύως τὸ ἐπῆρε. Τὸ δόγμα τῶν εἰδικῶν ἔχει σκουριάσει. Εἶσαι νέος; Εἴ-σαι καὶ εἰδικός.

— Δὲν ἔχεις ἄλλη δουλειά;

— Ἐκαμα ἄλλοτε τὸ λάθος νὰ σπουδάσω λατρικήν.

— Ζεστε τὸ ἐπάγγελμά σου εἶνε...

— Η πολιτικὴ. Δὲν ἔχεις ἴδεαν αὐτῆς τῆς μέθης. Ο Κλέων καὶ ὁ Καύλδιος τῆς ἀρχαιό-τητος ἥσαν δημιεγόρται ἀστειότατοι ἀπέναντι τοῦ τελευταίου σημερινοῦ ὑποψηφίου τῆς Ἑλ-λάδος Πολιτικὴ δὲν εἶνε ὁ Λόγος. Εἶνε ἡ κραυγὴ, εἶνε καὶ αὐτὴ ἡ βραχνάδα ὅταν γνω-ρίζουν οἱ ἔκλογες σου διτὶ τὴν ἀρπαξες περιο-δεύων, εἶνε ἡ κειραψία, εἶνε ἡ σιγαλή κουβέντα, εἶνε τὸ χέρι, τὸ πόδι, τὸ νεῦμα. Μία τέχνη τῆς δοπίας τὰς ἀσυλληπτούς λεπτότητας δὲν θὰ αἰσθανθῆται ποτέ, κατὶ τι λεπτότερον καὶ ἀπὸ τὴν αἰσθητικὴν ἐνὸς ἀρχαίου ἀγάλματος. Ἀκόμη περισσότερον δὲν θὰ ἐννοήσῃς τί εἶνε ἡ δύψα τοῦ πλήθους. Κάτω ἀπὸ τὰ παράθυρά μου εἶδα ἐγώ, κύριε, δύο χιλιάδες ἀνθρώπους! Ίδου πόσοι ἔγειναν οἱ 200 ποῦ μὲ ἐπεσκέ-φθησαν κάποτε εἰς τὴν ἕορτήν μου.

— Καὶ ὡμίλησες;

— Ναί. Ωμήησα καὶ εἶπα διτὶ μὲ συγχω-ροῦν ποῦ δὲν ἥμπορῶ νὰ διμιλήσω διότι εἴμαι βραχνός.

— Περὶ τῆς Ἑλλάδος ποίαν γνώμην ἔχετε; Πρὶν προφύλασση νὰ μοῦ ἀπαντήσῃς ἐπέ-μενεν διτὶ πρέπει νὰ ὑποστηρίξω τὴν ἐπαναφορὰν τῆς φοιτητικῆς φάλαγγος. Ο πατέρας μου ἐγνω-μοδότησεν διτὶ τίποτε δὲν θὰ κάμω ἐὰν δὲν κατηγορήσω τὸ Πολίτευμα ὡς ἔλεσινδὸν καὶ δὲν βαπτίζω παιδιά. Ἀπὸ ὅλας αὐτὰς τὰ ἀρ-χὰς ἔκρατησα κατὶ τι τὸ διποῖον δὲν ὀρίζεται, τὸ διποῖον εἶνε ἔτσι, ἄλλα εἶνε καὶ ἄλλοιδε-

ΧΑΡΗΣ ΗΜΕΡΙΝΟΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑΙ ΤΗΣ ΗΜΕΡΑΣ

Ο ΝΕΟΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΑΘΗΝΩΝ ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ

Τῇ 4 παρόντος μηνὸς ἔξελέγη παμψηφεὶς ὑπὸ τῆς Τερψίδης Συνόδου Μητροπολίτης Αθηνῶν καὶ Πρόεδρος τῆς Ιερᾶς Συνόδου ὁ ἀρχιεπίσκοπος Σπάρτης Θεό-κλητος. Ή ἐκλογὴ ἐγένετο ἀθορύβως, ἐν πάσῃ ἡσυ-χίᾳ καὶ τάξει χωρὶς νὰ λάβωσι κώρων ἐκεῖνα τὰ σκάνδαλα καὶ οἱ θύρων συμβάντες συνήθως κατὰ τὴν κατάληψην τῶν μεγάλων ἀξιωμάτων, οἷον εἶναι καὶ τὸ τοῦ Μητροπολίτου Αθηνῶν, τοῦ καὶ ἀρ-χηγοῦ τῆς ἐν Ἑλλάδι ἐκκλησίας, διποίους θορύβους καὶ διποῖα σκάνδαλα εἶδομεν συμβάντα ἐν Αθηναῖς κατὰ τὰς ἐπλογάς καὶ τοῦ Γερμανοῦ καὶ τοῦ Προκο-πίου. Τὸ ἀδύοντον τῆς ἐκλογῆς ὁφείλεται εἰς τὴν ὑ-πέροχον καὶ ἀνεγνωσμένην καὶ ἀναμνησθήτητον ἄ-ξιαν τοῦ Θεοκλήτου, ὃς τις εὐθύνης μετὰ τὴν κενωθε-σαν θέσην τοῦ Μητροπολίτου Αθηνῶν εἶλκυσε τὴν προσοχὴν πάντων ἐν Ἑλλάδι καὶ διμοφώνως ἐνεδει-κνύτει ὑπὸ τῆς κοινῆς γνώμης ὃς διατελεῖτος εἰς τὸν ιεραρχῶν διὰ τὸ μέγα ἐκκλησιαστικὸν ἄξιον.

Διὰ τοῦτο δὲν εἶναι παράδοξον, διτὶ εὑρέθησαν ἐν τῷ ἐκλογῇ αὐτὸν διμοφώνων ταχέως καὶ οἱ Συνόδοι καὶ ἡ Κυβέρνησις καὶ ὁ ἀνώτατος ἡμέδον ἀρ-χων καὶ προέβησαν ἀμέσως οἱ μὲν Συνόδοι εἰς τῇ πρώτῃ συνεδρίασει τῆς Ιερᾶς Συνόδου εἰς τὸ νὰ προ-τείνουσι αὐτὸν, ἡ δὲ Κυβέρνησις εἰς τὸ νὰ ποτίσει τὸ περὶ τοῦ διοικισμοῦ του διάταγμα, ἡ δὲ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς εἰς τὸ νὰ ὑπογράψῃ αὐτό.

Υπάρχουσι μὲν καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἀρχιερεῖς διακε-κριμένοι ἐν Ἑλλάδι, ἀλλ' ὁμοιογενούμενος οὐδεὶς ἔξι-σσονται κατὰ τὴν ἀξίαν πρὸς τὸν Θεόκλητον, ὅστις ἀναντιρρήτως ἔχει ὑπέρ πάντα τὰ προσ-όντα αὖσιν. Μητροπολίτου καὶ Πρόεδρου τῆς Τερψίδης Συνόδου Διότι πρῶτον εἶναι ἀνήρ καλῶς θεολογικῶς πεπαιδευμένος σπουδάσας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καὶ ἐν Γερμανίᾳ καὶ καταφιεσθεὶς ἀξισταὶ δόσον ἐλάχιστοι τῶν κληρικῶν ἡμῶν. Τὴν πατερίαν του ταύτην ἔδει-ξεν, διτὶ ἐδίδαξε ὡς καθηγητῆς ἄλλοτε εὐδοκιμώτατα ἐν τῇ Ιεραπολίτῃ Σχολῇ Τριπολεως τὰ θεολογικά μα-θήματα. Ἐπειτα δὲ γενόμενος ἀρχιεπίσκοπος Σπάρ-της ἀπὸ τοῦ 1892 ἀπέδειξε σπανιαν διοικητικὴν ίκα-νότητα, ταχτοποίησας τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα τῆς ἀρχιεπισκοπῆς του. ὑποβάλλον ὑπὸ πειθαρχίαν αὐτη-ρῶν τοὺς ἵερες αὐτῆς, ὃν τὸν ἀριθμὸν ἡλάττωσεν εἰς 110, ἐνῷ εἶναι 400. μηδένα νέον ἱερέα εἰς τὸν θάρσον τῆς περιεπόμενοι μετὰ τὸν θάνατον τῶν ἄλλων, ἵνα δὲ περιλειπόμενοι διλίγονται δύνανται νὰ ζήσωσιν ἀξιοπρεπῶς, καὶ εἰσαγάγονται τάξιν καὶ κοσμοῦται εἰς τὰς ὑπὸ αὐτῶν Μονάς, ἐνῷ συγχρόνως ἀπέφυγε νὰ ἀναμιχθῇ εἰς τὰ πολιτικὰ κόμματα καὶ δὲν ἐπέρεψε ποτὲ εἰς τὸν πολιτικὸν τῆς ἐπαρχίας του νὰ ἐπεμβαίνων εἰς τὰ ἀρχιερατικὰ τοῦ δικαιωμάτων καὶ καθήκοντα. Τὸν λαὸν ἀφ' ἐτέρους ἐδίδασκε πάντοτε κηρύττων, νουθετῶν καὶ καθοδηγεῖν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς εὐσεβίας καὶ τῆς ἀρε-τῆς, ἵνα παράδειγμα παροῖται τὸν βίον του, βίον σε-μινόν καὶ αὐτηροτάτης ἡθικῆς. Ή περὶ τῆς ἀρετῆς του πεποιθησίς ἦτο γενικὴ ἐν Σπάρτῃ καὶ καθ' ὅλην τὴν ἐπαρχίαν. Τοῦτο δὲ ἐδίδει μεγάλην βαρύτητα εἰς τοὺς λόγους του καὶ πάντες ἡρουν προσθύμως τὰς νονθεσίας του καὶ τὰς πάντες ἡρουν προτοπάτους του. Διὰ τοῦτο ὁ λαὸς ἐθεώρει αὐτὸν ὡς πνευματικὸν πατέρα του καὶ πάντες ἐσπευδοῦν πρὸς αὐτόν, δὲ μὲν ζητῶν συμβολῆν, ὃ δὲ παρηγορίαν, δὲ μὲν ἀνακούφισιν τῆς τετα-ραγμένης ψυχῆς εἰς τὸν δέ βοήθειαν ἐν ταῖς ἀνάγκαις του καθόσον ἦτο προσθύμωτας πάντοτε εἰς τὸ βοη-θεῖν τοὺς πτωχούς, εἰς οὓς εἰσκόρπιζε καὶ μισθῶν καὶ πάντα τὰ εἰσοδήματα τῆς ἀρχιεπισκοπῆς του.

Τοιοῦτος εἶναι ὁ πρὸ μικροῦ ἀναβιβασθεὶς εἰς τὸν Μητροπολίτικον ὑδόντον Αθηνῶν καὶ τὴν Πρόεδρειαν τῆς Ιερᾶς Συνόδου Ειράρχων, ἀξιος κατὰ πάντα τῆς περιβλέποντος θέσεως, εἰς ἣν ἀνύψωσαν αὐτὸν οἱ ἀρ-μόδιοι οἵτινες πάντες εἶναι ἀξιοί ἐπαίνουν ἐπὶ τῇ ἐκ-λογῇ των ταύτης, καὶ Συνοδικοί καὶ Κυβέρνησις καὶ λοιποί. Δὲν ἔχομεν δὲ οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν, διτὶ δὲ βοήθειαν ἐν ταῖς ἀνάγκαις τους των πτωχούς, εἰς τὸν δέ βοήθειαν της φύμης του. Νὰ μεταβάλῃ σήμερον χαρακτήρα καὶ ἀπὸ ἀρι-στού του ποιενάρχου, διποίους μέχρι τοῦδε ἀπεδείχθη, νὰ δειχθῇ ἀνίκανος ἐν τῷ ἐργῳ τῆς ποιμανούσας, εἰναι αὐδόντας τὸν Θεόκλητον δὲν προειλέται εἰς τὴν ὑπέροχον τῆς ιεραρχῶν καὶ ἀνεγνωσμένην καὶ ἀναμνησθήτητον ἄξιαν τοῦ Θεοκλήτου, ὃν εἶναι ἀνταποκριθῆναι εἰς τὰς πρώτας παντούς πάντων καὶ ἀνέλει φανή ἀξιος τῆς φύμης του. Νὰ μεταβάλῃ σήμερον χαρακτήρα καὶ ἀπὸ ἀρι-στού του ποιενάρχου, διποίους μέχρι τοῦδε ἀπεδείχθη, νὰ δειχθῇ ἀνίκανος ἐν τῷ ἐργῳ τῆς ποιμανούσας, εἰναι αὐδόντας τὸν Θεόκλητον δὲν προειλέται εἰς τὴν ὑπέροχον τῆς ιεραρχῶν καὶ ἀνεγνωσμένην της Ιερᾶς Συνόδου εἰς τὸ νὰ ποτίσει τὸ περὶ τοῦ διοικισμοῦ του διάταγμα, ἡ δὲ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς εἰς τὸ νὰ ὑπογράψῃ αὐτό.

δοδάκτυλοι θέανται εὐλογοῦν τῆς καλλονῆς τὸ ἄνθος.
Ἡ Περσεφόνη ἀναβαίνει ἀκόμη ἀπὸ τὸν Ἀδην πρὸς τὰ φύλτρα τοῦ χλιαροῦ ἔσαος καὶ ἡ Δήμητρα στολίζει τὴν γῆν μὲν ἄνθη εἰς τὸ πέρασμα τῆς. Εἰς τὴν γῆν αὐτὴν δὲν εἶσαι ξένη. Ὁ ἀόρατος χορὸς τῶν Ἀθηναίων παρθένων Σὲ ἐγγύοις εἰς μίαν μακρινὴν αὐγῆν, διότι ἔφερες μαζί των τὰ κανά τῶν θυσιῶν εἰς τὴν πομπὴν τῶν Παναθηναίων, καὶ μαζί τῶν ὑφανες τῶν χρυσοῦν πέπλον τῆς Παρθένου. Καὶ αἱ λευκαὶ κόραι τοῦ Ερεχθείου κινοῦν τὰ θεῖα χεῖλη, ἐνῷ ἡ ἀκτὶς τοῦ Ἡλίου φιλεῖ τὴν αἰθρὸν τοῦ μετώπου σου. «Χαῖρε, ὅδελφή! Ἡ πατρὶς μας εἶνε να πατρὶς σου.»

**ΟΙ «ΚΑΙΡΟΙ» τΟΥ ΛΟΝΔΙΝΟΥ ἐΝ ΣΧΕΣΕΙ ΜΕ Τὸ ΔΑΤΑ-
ΟΧΟΛΟΪΝ τὸ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΟΝ τῆς ΟΞΦΟΡΔΗΣ.** Ξή-
ΤΗΜΑ περὶ τῆς ἀρχαὶς ἐλληνικῆς ὡς προαιρετικοῦ
μαθήματος ἡ μή, γράφουν:

«Ἡ ἀληθῆς δύναμις ἡτις ἀγει εἰς τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς Ἑλληνικῆς ὡς ὑποχρεωτικῆς διὰ τὰς ἔξετάσεις εἶναι ἡ πανταχοῦ αὖσονα κατανόησις τοῦ ὅτι κανδόσιν εὑρύνεται ὁ ὄγκος τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων, ἡ εἰδίκευσις τῶν σπουδῶν καθίσταται ὅλονέν ἐπιτακτικωτέρα.

Οὐδεὶς ἀνθρωπὸς δύναται νὰ γίνῃ κύριος τοῦ ὅλου παρὰ μόνον ἔλαχίστον μέρους τοῦ πεδίου τῶν γνώσεων ἐάν δὲ θέλῃ νὰ εἰσχωρήσῃ καὶ ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν εἰς μέρος τι αὐτοῦ δέοντον ἀρχίσῃ παιδιόθεν διευθύνειν τὰς μελέτας του πρὸς τὸ ἰδιαίτερον τιμῆμα. πρὸς τὸ ὅποιον ὄδηγοῦσιν αὐτὸν αἱ φυσικαὶ τοῦ ὄρεξεις καὶ κλίσεις. Διὰ τὴν φιλολογίαν ἐν τῇ ὑψίστῃ αὐτῆς ἔννοιᾳ, ἡ Ἑλληνικὴ πάντοτε θὰ παρεχῃ τὸ ἄριστον καὶ ὑμέσι-
στατον θεμέλιον. Ἄλλη ἡ ἐπιστῆμη ἔχει σήμερον ἐφ' ἡ-
μῶν ἀπατήσεις δοπιὰς οὐδέποτε πρότερον είχε, καὶ εἶνε τόσον ζηλότυπος δόσον καὶ ἡ φιλολογία. Δύναται ν' ἀναπτύξῃ τινάς τῶν ὑψίστων ἴδιοτήτων τῆς ἀν-
θρωπίνης διανοίας μὲν ἵστη ἐπιτυχίαν, ἔργον δὲ παν-
τὸς μεγάλου Πανεπιστημίου εἶναι νὰ παράσχῃ εἰς τὴν ἐπιστήμην ἀνεύ περιορισμῶν πᾶσαν, εὐκολέαν δόπιος ἀνταμείβῃ τοὺς ἔραστάς της».

Ο ΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Θερμότατα ὑπεδέχθησαν αἱ Ἀθῆναι τὸν πρίγκηπα Νικόλαον καὶ τὴν πριγκήπισσαν Ἐλένην κατὰ τὴν ἀφίξιν των τὴν 10 Νοεμβρίου.

«Ο εὐρωπαϊκὸς τύπος ἀποκαλεῖ πλέον μὲν τὸ δόνομο «Περσενός» τὸ χάλκινον ἄγαλμα τῶν Ἀντεκυθήρων.

Αἱ συναυλίαι τῶν μαθητῶν τοῦ Ὡδείου Ἀθηνῶν θὰ διδωνται ἔφετος δωρεάν.

«Ο κ. Λάζαρος Σάχος μετέβη εἰς Χαιρώνειαν χά-
ριν τῆς ἀναστηλώσεως τοῦ «Δέοντος τῆς Χαιρώνειας».

Προσεχῶς δημοσιεύομεν εἰς τὰ «Παναθηναϊαν ὥ-
ραιαν μελέτην τοῦ ἐν Νεαπόλει ἡμετέρου συνεργάτου

κ. Γουλιέλμου Φελίτσε Δαμιάνη περὶ τῶν συγχρόνων Ιταλῶν ποιητῶν.

Ἡ Ρωσικὴ Μονὴ τοῦ ἀγίου Παντελεήμονος εἰς τὸ Ἀγιον Ορος παρθένειλεν εἰς τὸν Ἑλληνα γλύ-
πτην Φιλιππότην μαρμάρινον εἰκονοστάσιον διὰ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Μονῆς.

Ἐντὸς τοῦ Νοεμβρίου θὰ ἱσορτασθῇ ἡ πεντηκοντα-
ετηρίς τῆς φιλολογικῆς δράσεως τοῦ κ. Ἀγγέλου Βλάχου.

ΠΡΩΤΟΜΗ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

τῇ πρωτοβασιλίᾳ τῶν «Παναθηναίων».

— ἀδείᾳ τοῦ «Υπουργείου

Εκ προηγουμένων εἰσφορῶν	Δρ. 772 20
Γ. Χειμογλούς Ξάνθη	» 10
Π. Π. Ελευθεριάδης Μιτιλίνη	» 8
	Δρ. 796 20

NEA BIBLIA

ΛΥΡΙΚΑΙ ΠΟΙΗΣΕΙΣ ὑπὸ Κωνσταντίνου Μισα-
λίδου, (Ἀθῆναι 1902 τυπογραφείον Π. Λεώνη).

Ο ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ ΤΟΥ Κ. Θ. Π. ΔΗΛΙ-
ΓΙΑΝΝΗ μέρος Β'. (Ἀθῆναι 1902 τυπογραφείον «Νομικῆς», Λ. Χ. Βεργιανίτου σχ. 16ον σελ. 160
δρ. 1.

ΜΕΛΕΤΑΙ περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς γλώσσητοῦ ἑλ-
ληνικοῦ λαοῦ ὑπὸ Ν. Γ. Πολίτου, Παροιμίαι τόμος Δ. [Βιβλιοθήκη Μαρασλῆ 184-187]. Εν Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1902.

ΠΡΑΚΤΙΚΑ τοῦ πανελλήνιου ιατρικοῦ συνεδρίου, ἐκδιδόμενα ἐπιμελεῖς Μ. Μαγκάκη. Σπ. Κοντολέον-
τος, Ιαν. Καρδαμάτη, Κ. Παπαγιάννη, Κ. Μανφάκη.
Τόμος πρώτος. Εν Ἀθήναις, τύποις Π. Δ. Σακελ-
λαρίου 1902.

ΑΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΡΘΡΑ, (1878-1902) ὑπὸ Σπ. Π. Λάμπρου. Εν Ἀθήναις, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1902.

ΤΑ ΑΝΘΗ, ὑπὸ Θ. Δὲ Χελδούτη (Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὀψελίμων βιβλίων—Ἀθῆναι 1902, τυπογραφείον «Εστία» Κ. Μάισης καὶ Ν. Καργαδούρη σχ. 16ον σελ. 110 δραχ. 0. 40).